

ΜΙΕΤΙΡΟΝΟΜΟΣ

Τρίμηνη έκδοση
Οκτώβριος 2001
Τεύχος 3
800 δρχ.
€ 2,35

Μελίνα Κανά

Θανάσης Μωραΐτης
Νίκος Κουρουπάκης Μανώλης Αγγελόπουλος
Μουσικές εικόνες της Πόλης

ΜΕΤΡΟΝΟΜΟΣ

Τρίμηνη περιοδική έκδοση
Οκτώβριος 2001

Έκδοση - Διεύθυνση:
Θανάσης Συλιβός

Ιδιοκτησία:

Μετρονόμος
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
Μελέτης Ελληνικής Μουσικής
Στίλπωνος 8, Παγκράτι

Σχεδιασμός Εντύπου:

Ακρίβου Ευαγγελία
Οικονομίδης Δημοσθένης
Τηλ.: 94.08.832

Διορθώσεις:

Γεωργία Ελευθεριάδου

Σ' αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν:

Γιώργος Άλιπς
Ηλίας Βολιότης - Καπετανάκης
Ανδρέας Καραμπουγάς
Ηλίας Κατσούλης
Σοφία Κομπογιάνη
Κώστας Μπαλαχούτης
Αντρέας Ντούσκας
Δημήτρης Οικονόμου
Χρόνης Πλατίνος

Συνεργασίες - Επικοινωνία:
Ανδρέα Δημητρίου 3, 173 41
Αγιος Δημήτριος
Τηλ./Fax: 97.03.932
Κιν.: 0974 930 838
E-mail: metro-no@otenet.gr

Διαχωρισμοί films-Εκτύπωση:
Mega Print, Τηλ.: 36.02.856

Επίσια συνδρομή για Ελλάδα:
3.000 δρχ., € 8,80

Κάθε Σάββατο ήταν κανονισμένο. Θα με 'παιρνε στη δουλειά ο πατέρας μου και μετά θα μαζευόμασταν όλοι στο σπίτι του θείου, για κρασί και μεζέ. Αυτό που μου άρεσε περισσότερο ήταν που θα τραγουδούσαμε. Μαθητής στις πρώτες τάξεις του γυμνασίου, μόλις είχα αρχίσει να κουτσοπαίζω κιθάρα, και με τις οδηγίες του μαστρο-Νίκου που έπαιζε μπουζούκι, όλο και κάτι παραπάνω θα μάθαινα. Τον κύριο λόγο είχαν τα τραγούδια του Στελάρα, όπως έλεγαν χαρακτη-ριστικά, όταν αναφέρονταν στον Καζαντζίδη. Κάθε φορά θα αρχίζαν με το «Όλα είναι ένα ψέμα», με μια μικρή αλλαγή που έκαναν στους στίχους: «Τα βάσανα και οι καπμοί θα μείνουν στην οικοδομή και 'γω θα φύγω μόνος». Ήταν κάτι σαν ύμνος τους, μαζί με το «Σαββατόβραδο» του Θεοδωράκη. Ο μπαρμπα-Γιάννης δάκρυζε -από χαρά, όπως μου έλεγε- κάθε φορά που τα άκουγε. Μεγαλώνοντας κατάλαβα πως τα τραγούδια αυτά, μαζί με μερικά άλλα, ήταν «Η ζωή τους όλη». Ε, λοιπόν ό,τι τραγούδι άκουγα εκεί, το ένοιωθα πιο κοντά και αλλιώς ηκούσε σ' αυτιά μου όταν το άκουγα από την κασέτα. Έτσι γνώρισα τα τραγούδια του Καζαντζίδη, από το στόμα απλών ανθρώπων, με το άρωμα της ρετίνας και τη σχάρα στα κάρβουνα, που έχουν περάσει τόσα χρόνια και ακόμα δεν έχουν σβήσει.

Υστερόγραφο (άσχετο με τα προλεγόμενα): «Όλη αυτή η μυθολογία με τα πρακτορίκια και την αντικατασκοπία, πάντα και για πάντα, και παρά τις μυθοποιητικές προσπάθειες του Χόλιγουντ, έχει σχέση λιγότερο με το σούπερμαν Τζέιμς Μπόντ και περισσότερο με το Θανάση, το γνωστότερο στους χώρους των μουσικών υπηρεσιών με το ένδοξο όνομα Πράκτωρ Ζι-Βέγγος».

(Του Γιώργου Σκαμπαρδώνη, από το ένθετο Πανσέληνος, της εφημερίδας Μακεδονία. 30/09/01)

Θανάσης Συλιβός

Το **ΜΕΤΡΟΝΟΜΟ** θα τον βρείτε:

***Μετροπόλις**, Πανεπιστημίου 64, Αθήνα/Πανεπιστημίου 54, Αθήνα/Τσακάλωφ 15 & Ηρακλείτου, Αθήνα/Ηρώων Πολυτεχνείου 30, Πειραιάς/Κασσαβέτη 3, Κηφισιά/Αγ. Γεωργίου & Πλάτωνος 1, Χαλάνδρι/Εθνικής Αντιστάσεως 27, Περιστέρι/Μεταξά 1, Γλυφάδα
***7+7**, Ηφαιστού 22, Αθήνα ***Πολιτεία**, Ασκληπιού 1, Αθήνα ***Πρωτοπορία**, Γραβιάς 3-5, Αθήνα ***Εστία**, Σόλωνος 60
***Ναυτίλος**, Χαριλάου Τρικούπη 28, Αθήνα ***Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο**, Θεμιστοκλέους 37, Αθήνα ***Θεμέλιο**, Σόλωνος 84, Αθήνα
***Χάρτινος Κόσμος**, Γρηγορίου Λαμπράκη 236, Νίκαια ***Μουσικά όργανα Δήμου**, Εμμ. Μπενάκη 27, Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ακριβές στιγμές	4	
Τα παραμύθια της πόλης	6	
Εστιάσεις	7	
Θανάσης Μωραΐτης.....	8	
Μουσικές εικόνες της Κωνσταντινούπολης	12	
Μεταξύ των άλλων	15	
Μελίνα Κανά	16	
Νίκος Κουρουπάκης	22	
Σελίδες	24	
Άσμα το λαϊκό: Μανώλης Αγγελόπουλος	26	
Πίσω από τα όργανα: Θανάσης Σόφρας	30	
Αναγνώσεις	32	
Ακρόασεις	34	

τρία

Τα προηγούμενα τεύχη του **Μετρονόμου** διατίθενται
στο βιβλιοπωλείο **Ναυτίλος**
(Χαριλάου Τρικούπη 28, Αθήνα, τηλ.: 36.16.204)

Μπορείτε επίσης να τα αποκτήσετε επικοινωνώντας μαζί μας στα τηλέφωνα:
97.03.932, 0974-930838 ή με e-mail: metro-no@otenet.gr

Για να γίνετε συνδρομητής του περιοδικού, για ένα χρόνο,
στείλτε τα στοιχεία σας: (ονοματεπώνυμο, διεύθυνση, πόλη, Τ. Κ., τηλέφωνο)
με e-mail: metro-no@otenet.gr, fax: 97.03.932
ή ταχυδρομικώς, μαζί με μια ταχυδρομική επιταγή (3.000 δρχ.) στη διεύθυνση:
Θανάσης Συλιβός, Αντρέα Δημητρίου 3, 17341, Άγιος Δημήτριος, Αθήνα.

α κ ρ ι β έ ς σ τ ι γ μ έ ς

του Ηλία Κατσούλη

Αυτή η φωνή μένει

Στέλιο μου τα τραγούδια σου
απ' την κασέτα ρίχτα

Πόσα τραγούδια να χωρέσει μια κασέτα; Αναγκαστικά θα διαλέξω δέκα, δέκα στιγμές από «τη ζωή μου όλη» που δέθηκαν με τη φωνή του.

Σαν υπερόγραφο θα προσθέσω δύο που μιλάνε γι' αυτόν. Εκεί είναι καταγραμμένο ένα μέρος του μύθου του, αφού οι μύθοι δεν καταγράφονται πουθενά παρά μόνο στη συνείδηση, στην ψυχή, στα χείλη και τα τραγούδια των ανθρώπων ζουν ες αεί.

Τραγούδι πρώτο: «Η κοινωνία με κατακρίνει», (Χρ. Κολοκοτρώνης) Γιατί μ' αυτό ένας τραγουδιστής μου έκανε μάγια, το '57, σ' ένα καφενείο του χωριού μου που το πρωταόκουσα. «Αυτός ο τραγουδιστής, θυμήσου με, θ' αφήσει εποχή. Είμαστε μαζί στρατιώτες στο Διόνυσο, στο πυροβολικό, πάνω κρεβάτι αυτός, κάτω εγώ. Είχε μια κιθάρα και μας άφηνε με στόμα ανοικτό, όταν τραγουδούσε». Λόγια που μου είπε ένας συγχωριανός, αρκετά μεγαλύτερός μου. (Του τα θυμίσα προχτές που τον ξανάδα, εις μνήμην Στέλιου, αλλά και προς δόξαν εποχής εφηβικών ονείρων.) Άκουσα το τραγούδι ξανά, χρόνια μετά, σε τηλεοπτική εκπομπή για τον Κώστα Ταχτσή. Ο συγγραφέας μιλούσε για τη μύσή του στα λαϊκά

τραγούδια και τραγούδησε την πρώτη στροφή:

*Η κοινωνία με κατακρίνει
μ' έχει πληγώσει πολύ βαριά.*

Δεν είχε βέβαια τη φωνή εκείνου, αλλά με το δικό του σπαραγμό, υποδήλωνε, ίσως τον -για άλλους λόγους- προσωπικό του κατατεγμό.

Τραγούδι δεύτερο: «Το πουκάμισο», (Β. Τσιτσάνης - Ε. Παπαγιανοπούλου) Γιατί μου το τραγούδησε μια δωδεκάχρονη Μαίρη από τα Μέγαρα που ονειρευόταν να γίνει Γιώτα Λύδια. Δεν έγινε παρά μητέρα και γιαγιά στα Μέγαρα. Είχε μαύρα μαλλιά κι ακόμη πιο σκούρα μάτια.

*Μαύρα τα μάτια π' αγαπώ
γι' αυτά κοντεύω να χαθώ
γι' αυτά πολύ θα κλάψω.*

Μάτια που δε βλέπονται στα Μέγαρα γερνάνε μα δε λησμονιούνται.

Τραγούδι τρίτο: «Πάρε τα χνάρια», (Θ. Δερβενιώτης - Κ. Βίρβος) Γιατί έχω ζηλέψει τους στίχους του Βίρβου, αλλά κυρίως, γιατί το χορέψαμε μαζί ταγκό «βήμα-βήμα, δάκρυ-δάκρυ» σ' ένα πανηγύρι του Αγίου Τίτου στην Κρήτη, θυμάσαι; Ήπαιξε λύρα ο Μιχάλης του Φραγκή και όλα τα βλέμματα ήσαν στραμμένα πάνω μας. Καμιά φορά σκέφτομαι μήπως τα ονειρεύτηκα όλα αυτά.

Τραγούδι τέταρτο: «Μανώλια», (Στ. Καζαντζίδης - Κ. Βίρβος) Είχα ένα συμφοιτητή και φίλο από την

Κύπρο, το Ζήνωνα, που η αγάπη μιας Ναυσικάς τον έφερε να ζει τώρα στο Ρέθυμνο. Μαζί ανακαλύπταμε θέατρο, σινεμά, ποίηση και... Καζαντζίδη. Περπατώντας στους φοιτητικούς δρόμους των Εξαρχείων, στην Ασκληπιού, στην Ιπποκράτους, ανάμεσα σε πολιτικές συζητήσεις, στίχους του Βρεττάκου, του Σεφέρη, του Ρίτσου, αναστεναγμούς για ωραίες και μοιραίες συμφοιτήτριες, ο Ζήνων τραγουδούσε τη Μανώλια:

*Γλυκιά μου αγάπη έχε γεια
θα ζούμε τώρα χωριστά
μα μην ξεχάσεις μια καρδιά
που σ' αγαπά Μανώλια.*

Ποια αγάπη αποχαιρετούσε εκεί στην Αμμόχωστο; Σε ποιούς δικούς του έστελνε φιλιά και καιρετίσματα; Αργότερα έμαθα πως αυτό το εξωτικό, ποιητικό όνομα ήταν και ονομασία αρωματικού άνθους (γι' αυτό ευωδίαζε έτσι) κι ακόμη πως ήταν τουρκικό τραγούδι του θρυλικού Zeki Muren, αυτού που τυλιγμένος τα μετάξια της Προύσας θα έφευγε το Σεπτέμβρη του '96 την ώρα που τραγουδούσε, αφήνοντας μπροστά στο μικρόφωνο σαν άρωμα μανώλιας την ψυχή του. Όμως τι περιέργοι συνειρμοί και ποιά τραγική ειρωνεία Ζήνων, Αμμόχωστος, Zeki Muren! Ένας Κύπριος να τραγουδά τουρκικό τραγούδι σαν προαίσθημα χωρισμού και

μελλοντικού αποχαιρετισμού.
Βρισκόμαστε στο '64 και δέκα χρόνια μετά ξέρουμε ποιά «τύχη» περιμένει τη «Βασιλεύουσα» πόλη του.

Τραγούδι πέμπτο: «Το διαβατήριο», (Θ. Δερβενιώτης - Κ. Βίρβος)
Αυτό για σένα Αλκη που δεν το έβγαζες από τα χείλη σου εκεί στην έρημη τότε Ασπροβάλτα του '65.
Ταυτιζόμαστε με τους ξενιτεμένους, φαντάροι εμείς, μακριά από τις ιδιαίτερες πατρίδες μας (Θεσσαλονίκη εσύ, Κορινθία εγώ).

Πικρό σα δηλητήριο είναι το διαβατήριο που πήρα για τα ξένα.

Σιγά μην είμαστε το ίδιο εμείς με τους ξενιτεμένους που έλιωναν στις «φάμπρικες της Γερμανίας και του Βελγίου τις στοές», εμείς με τις εξόδους μας, τα ταβερνάκια μας, τα άφιλτρα *Άρωμα* και τα εμβάσματα των γονιών μας που τα καταβρόχθηζαν όλα τα παραπάνω μαζί με το τζουμποξ της παραλιακής ταβέρνας. Ύβρις, Αλκη, αλλά τι τραγούδι! Τι ζείμπεκιά! Να τη χορεύεις στον αέρα με τα φτερά της νοσταλγίας.

Τραγούδι έκτο: «Η ζωή μου όλη», (Άκης Πάνου)
Χρειάζεται γιατί, όταν σμίγουν Καζαντζίδης - Άκης Πάνου σ' ένα τραγούδι για τη ζωή;

*Η ζωή μου όλη
μια ανοποσία
η μοναδική μου η περιουσία.*

Μου πήρε πολύ, αλλά χάρη σ' αυτό το τραγούδι κατάλαβα πως ζούμε για την πιο εφήμερη, αλλά και την πιο ωραία ανοποσία.

Τραγούδι έβδομο: «Σαββατόβραδο», (Μ. Θεοδωράκης - Τ. Λειβαδίτης)
Γιατί σύμφωνα με τη γνώμη φίλου μου, παραγωγού ραδιοφώνου, είναι ο ύμνος της εργατικής τάξης τη δεκαετία του '60. Γιατί η συνύπαρξη Λειβαδίτη, Θεοδωράκη, Χιώτη, Καζαντζίδη κάνει και τους γκρινιάριδες εστέτ να αποδεχτούν το Στέλιο. Για το τραγούδι του Τσιτσάνη που κλαίει κάπου μακριά...

Για το άσπρο νυφικό του φεγγαριού στο σώμα των κοριτσιών της γειτονιάς. Τέλος, Γιατί δάκρυσε, λένε, και η Κάλλας ακούγοντας το Στέλιο σ' αυτό το τραγούδι.

Τραγούδι όγδοο: «Αυτή η νύχτα μένει», (Στ. Καζαντζίδης)
Τότε που το πρωτοάκουσα δεν είχα χάσει καμιά μεγάλη αγάπη, αφού δεν υπήρχε ούτε καν μικρή. Όμως ο Στέλιος μ' έκανε να νιώσω πως ήμουν εγώ που ζούσα την τελευταία νύχτα ενός μεγάλου έρωτα. (Τώρα που το σκέπτομαι, μπορεί και να πονούσα προκαταβολικά, για όλες τις αγάπες που θα έχανα στη ζωή μου, μετά). Πέρασαν πολλά χρόνια. Έσβησαν πολλά και χάθηκαν περισσότερα. Τόσες μέρες και τόσες νύχτες. Μα αυτή η νύχτα μένει. Κι αυτή η φωνή και -προπαντός- αυτή η αγάπη για τη φωνή.

Τραγούδι ένατο: «Υπάρχω», (Χρ. Νικολόπουλος - Πυθαγόρας)
Μπορεί οι στίχοι του να είναι η απολυτότητα του ανδρικού εγωισμού όμως απομονώνω εκείνον που λέει «κι όσο υπάρχω θα υπάρχεις», γιατί μου θυμίζει τους Μαθητές μου που σε μια εκδρομή στη Βελλήδη, το '99, μου έπλεκαν ύμνους από το μικρόφωνο του πούλμαν και κοκκίνιζα. Έβαλα την κασέτα με το «Υπάρχω» και τους αφιέρωσα ειδικά αυτό το στίχο. Έπεσε βουβαμάρα για λίγο και μετά χειροκρότημα. «Με άντεξε το σκοινί» είπα μέσα μου. Μα ας μη γίνουμε κι άλλο μελό. Ας μείνουμε για πάντα ροκ συγκρότημα. Όσο για σένα Στέλιο, ποτέ μη λησμονήσεις: «Υπάρχω και υπάρχεις, σε ομίχλες σύννεφα, καταχνιά, να λάμπει ο ήλιος».

Τραγούδι δέκατο: «Υπάρχουν και καλά παιδιά», (Χρ. Κολοκοτρώνης - Στ. Καζαντζίδης)
Αφιερωμένο στους φίλους μου που έχουν ακόμη φιλότιμο, αισθήματα και μπέσα: Γιάννη, Ηλία, Νίκο, Παντελή, Βλάση και στο Μίμν Παπασιωνάννου που τον λάτρεψα ως μάγο της μπάλας και τον ξαναγάπησα προχθές που αποκάλυψε από τηλεοράσεως πως ο Στέλιος ήταν Αεκτζής. Το διαισθανόμουν σαν τον έρωτα, αλλά άλλο ν' ακούς να σου λένε σ' αγαπώ!

Τραγούδι ενδέκατο: «Κάτι παιδιά που αγαπάνε το τραγούδι», (Στ. Κουγιουμτζής - Κ. Ριτσιώνης)

Υστερόγραφο 1

Για τα παιδιά μιας άλλης εποχής που ονειρεύονταν να γίνουν Καζαντζίδης

*Καμιά φορά όταν κοιμούνται κουρασμένα
κάτι παιδιά που αγαπάνε το τραγούδι
ζηλεύουνε τη δόξα του και βλέπουν
σ' όνειρό τους
πως τραγουδούν στα κέντρα και τις
συναυλίες
με τη δική του φωνή.*

Υπάρχουν τέτοια παιδιά σήμερα; Πάντα υπάρχουν, μόνο που άλλα ονειρεύονται χρήμα, εφήμερη δοξά παραθύρων με συγκλονιστική είδηση το καινούργιο video clip, όπου δε χρειάζεται να τραγουδούν με φωνή Καζαντζίδη (ντεμοντέ ο λυγμός του). Και που να τη βρουν, αφού για να φανεί μια τέτοια φωνή πρέπει να περάσουν διακόσια χρόνια κατά εκτίμηση Μάνου Χατζιδάκι.

Τραγούδι δωδέκατο: «Αυτή η νύχτα μένει», (Στ. Κραουνάκης)

Υστερόγραφο 2

*Χάθηκα κι εγώ κάποια βραδιά (μόνο μία);
Πέλαγος η φωνή του Καζαντζίδη (ωκεανός και βάλε)*

*Πέφτουν τ' άστρα μες τη λασπουριά
(εκεί είναι η μοίρα τους
αλλιώς πώς θα ξεχωρίσουν)
Μαύρος μάγκας ο καιρός και μαύρο
φίδι (Ε, γι' αυτό ξαναβάζω απ' την
αρχή την κασέτα που έγγραψα με τον
Καζαντζίδη).*

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2001

τα παραμύθια της πόλης

του Δημήτρη Οικονόμου

Φθινοπωρινή Ραψωδία

Τέντωσε το βαμμένο νύχι
η παπαρούνα
να χαϊδέψει τα πόδια σου
πυρετός
παραμιλητό πιο κόκκινο
από τη ντροπή της.

Τη ζηλεύω
γιατί θα φαντάστηκε
τη μυρωδιά του κόλπου σου
η πόρνη!

Γιατί τυφλωμένη τώρα
ψάχνει τα μεσημέρια να βρει
τ' ομηρικό σου ακρογιάλι,
που ξεχασμένο απλώνεται
πίσω απ'τα ξενοδοχεία
της παραλιακής.

Γιατί διψασμένη από πόθο
ξεδιψά τις ρίζες της
σε Μινωικό κρασί
που αιώνες πριν
κερνούσες τους εραστές σου

κι ακόμη ανάβει στα κελάρια
κάποιου θαμμένου παλατιού.

Γιατί μεθυσμένη από έρωτα
χύνει όλο της το αίμα
μπροστά στα μάτια σου,
ώσπου να μαραθεί
και να σε κερδίσει.

Δεν έχω ψευδαισθήσεις.
Στους πόρους μας ζει η πόλη,
οι εφιάλτες και τα θαύματά της.

Δεν την αρνήθηκα ποτέ.
Έτσι μόρεσα να 'ρθω κοντά σου!

Είδα τα σημάδια
στα γονατά σου
που βάλθηκαν να πλένεις
τη βρωμιά του κόσμου
σιωπηλά τις νύχτες.

Σ' άδειες λεωφόρους
να συναρμολογείς
σπασμένα αγάλματα φίλων
να περιμένεις
ν' ακουστεί ο σφυγμός τους
και ν' αποχωρείς διακριτικά.

Να νομοθετείς,
κατά τη δύναμή σου,
το βλέμμα των περαστικών
έτσι που να κοιτούν
στα μάτια τα σκυλιά
χωρίς πια να ντρέπονται.

Να κουβαλās
στους ώμους σου σταυρό
την πειθαρχία του θεού,
ντροπαλή κι όμορφη,
Γυναίκα δική μου,
το ξέρω: Δεν περπατιέται
η πόλη χωρίς εσένα.
το ξέρεις: Δεν υπάρχει μοίρα.

Και η τύχη απούσα.
Όλα εμείς! Και τα όνειρά μας!

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

«...Για να πας στο Ρόμιμπι, ένα απομονωμένο χωριό της Καμπότζης, πρέπει να ταξιδέψεις κάπου δέκα ώρες από την πρωτεύουσα Πνόμ Πένχ, διασχίζοντας φρικτούς χωματόδρομους. Τη διαδρομή θα την κάνεις με κνάνα πανάρχαιο φορτηγάκι και, σαν φτάσεις εκεί, το μόνο που θα δεις είναι φτώχεια: οι άνθρωποι τρέφονται σχεδόν αποκλειστικά με ρύζι και λίγο καλαμπόκι, ενώ ηλεκτρισμός, τηλεφώνια και αποχέτευση, απλώς δεν υπάρχουν. Τότε τι γυρεύουν τα δορυφορικά πιάτα στη στέγη της καλύβας;

Απλό: συνδέουν τους υπολογιστές του σχολείου με το Internet! Τα παιδιά παρακολουθούν μαθήματα μέσω υπολογιστών και οι γονείς τους πουλάνε μεταξωτά φουλάρια και σεμεδάκια σε όποιον ανά την υφήλιο ενδιαφέρεται να τα αποκτήσει. Το πείραμα ξεκίνησε εδώ και πέντε μήνες και φαίνεται να δουλεύει...»*

Όσο κοινότυπο και αν ακούγεται άλλο τόσο αληθινό είναι: Η επανάσταση της πληροφορικής συντελείται στις μέρες μας. Την τελευταία 20ετία για να περιγράψουμε την κατάσταση στον χώρο των υπολογιστών κάνουμε λόγο για άλματα εξέλιξης. Οι προσφερόμενες υπηρεσίες της τεχνολογίας καθιστούν τον άνθρωπο κυρίαρχο του «παιχνιδιού». Αλήθεια, πριν δέκα χρόνια ποιος θα μπορούσε να φανταστεί ότι θα έχει στην διάθεσή του ένα σπιτικό, μουσικό στούντιο στον προσωπικό του υπολογιστή; Ιδιαίτερα στον κόσμο της μουσικής, η τεχνολογική εξέλιξη ήταν συνυφασμένη με την ποιότητα εγγραφής και ακρόασης των καλλιτεχνικών δημιουργημάτων. Όμως, από τις πρώτες αναλογικές κονσόλες των επαγγελματικών στούντιο, περάσαμε στην ψηφιοποιημένη εγγραφή και ακρόαση των bit, 0 και 1. Η ιστορία ωστόσο μας έχει διδάξει ότι πρόοδος χωρίς «θύματα» δεν έχει υπάρξει. Και το «θύμα» στο πάντρεμα της ψηφιακής τεχνολογίας με την μουσική -θα αντιτάξουν κάποιοι- είναι η αυθεντική ποιότητα και το χόχρωμα που έδινε ο δημιουργός και ο εκτελεστής στην μουσική τους, χωρίς να έχει τροποποιηθεί

ωραιοποιηθεί μέσα από ψηφιακά φίλτρα, που αφαιρούν όλα τα ανθρώπινα «ψεγάδια» και δίνουν κρυστάλλινο ήχο.

Η τεχνολογία εντούτοις, δίνει και άλλες διαστάσεις στην μουσική. Η ηλεκτρονική μουσική, από την γανω ως το trip-hop, χρωσταίει την παρουσία της και την εξέλιξή της στην τεχνολογία και στο πλήθος των δυνατοτήτων μουσικής έκφρασης αλλά και πειραματισμού που έχει ο δημιουργός της. Ενώ στη θέση του δημιουργού μπορεί να είναι πλέον, ο οποιοσδήποτε κάτοχος ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή, χωρίς να χρειάζεται να ξοδέψει μια μικρή περιουσία για τον εξοπλισμό, όπως θα γινόταν τουλάχιστον πριν λίγα χρόνια.

Οι διαχωριστικές γραμμές στο χώρο της μουσικής δημιουργίας έχουν καταργηθεί. Στα δισκοπωλεία υπάρχουν μουσικές δημιουργίες που πήραν σάρκα και οστά σε έναν προσωπικό υπολογιστή, συναγωνίζοντας επάξια ακριβότερες παραγωγές.

Τελειώνοντας αυτή τη σύντομη αναφορά στη σχέση τεχνολογίας και μουσικής θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρθουμε στη σύνθεση και επεξεργασία της μουσικής μέσα από γλώσσα προγραμματισμού!

Είναι δυσνόητο, για το μη εξοικειωμένο άνθρωπο με την πληροφορική, αλλά και τόσο γοπητικό παράλληλα, το να ακούς μουσική που είναι πλήθος γραμμών εντολών, σε μια γλώσσα προγραμματισμού και αλληλουχία bit δεδομένων...

Φαίνεται λοιπόν να σκιαγραφούν με σαφήνεια την πραγματικότητα τα λόγια του πρόσφατα εκλιπόντος, Μ. Δερτούζου: «...η πληροφορική θα μπει αθόρυβα μέσα στο σπίτι μας. Για παράδειγμα ξέρετε πόσα μοτέρ έχουμε αυτήν τη στιγμή μέσα στο σπίτι μας; Περίπου 75 με 80. Απλά τα ξέρουμε με άλλο όνομα. π.χ ψυγείο, πλυντήριο...»

*Απόσπασμα από άρθρο του Αλεξ. Παναγιωτάκη με τίτλο «Η απομόνωση φέρνει πλούτο», που δημοσιεύθηκε στην εφημ. Ελευθεροτυπία στις 18/01/2001

Ευτυχώς υπάρχουν ακόμα ευχάριστες εκπλήξεις στο λαϊκό μας τραγούδι. Πάντα θα υπάρχουν, όσο μεγαλώνει ο σκουπιδότοπος της υποκουλτούρας και ο βάλτος του σκυλαδικού ορμαγδού. Κάποιοι μοναχικοί τροβαδούροι με τις παρέες τους θα περπατούν διαχρονικούς δρόμους πρωτίστως για να νιώθουν όμορφα και να εκφράζουν τα μεράκια τους. Αρκετό καιρό έχει να δισκογραφήσει ο Θανάσης Μωραΐτης, φέτος όμως «κορομήλιασε», για να χρησιμοποιήσουμε μια προσφιλή του λέξη, η νέα του δουλειά. Από το Μίκη Θεοδωράκη, το Δημήτρη Ατραΐδη, τα Αρβανίτικα τραγούδια, στο Μάνο Χατζιδάκι. Μέσα απ'

των άστρων τα κλαδιά ο δίσκος, σε μουσική επεξεργασία του Δημήτρη Λέκκα. Γνωρίζοντας την καθημερινή σπουδαία του δουλειά στο Μουσικό Ασολογραφικό Αρχείο «Μέλπωσ Μερλιέ», κοντά στο Μάρκο Δραγούμη, αλλά και τις ανέκδοτες για την ώρα συνθετικές του αναζητήσεις, συμφωνήσαμε να μιλήσουμε μόνο για το δίσκο με τα τραγούδια του Μάνου Χατζιδάκι. Όταν θα διαβάζετε αυτήν τη συνέντευξη θα είναι στο στούντιο ετοιμάζοντας το δεύτερο ψηφιακό δίσκο με έργα τού μεγάλου μας συνθέτη, τον Ματωμένο Γάμο και άλλα σκόρπια τραγούδια σε στίχους του Νίκου Γκάτσου. Ο λόγος στον τραγουδιστή:

Ο ΘΑΝΑΣΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ

Τ Ρ Α Γ Ο Υ Δ Α Ε Ι

ΜΑΝΟ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Μέσα απ' των άστρων τα κλαδιά

συνομιλία με τον Ηλία Βολιώτη- Καπετανάκη*

Θανάσης Μωραΐτης: Είπες στην αρχή ότι έχω καιρό να κάνω δίσκο, τρία χρόνια έχω να κάνω δίσκο, αλλά σκεφτόμουν την Αμοργό του Νίκου Γκάτσου, το μοναδικό ποίημα που έγραψε. Και γιατί πρέπει κανείς να γράψει και δεύτερο αν κάτι είναι τόσο πολύ καλό και δυνατό; Νομίζω ότι αυτό ισχύει και για τους δίσκους. Αυτό το άγχος, κυρίως των τραγουδιστών, όσον αφορά το καλλιτεχνικό μέρος και των δισκογραφικών εταιρειών για το κέρδος, να βγάζουν οπωσδήποτε ένα δίσκο το χρόνο, είναι τις περισσότερες φορές εις βάρος της ποιότητας.

Ναι, αλλά πέρασε πλέον η εποχή που το λαϊκό κέντρο είχε μια άλλη μαγεία και το τραγούδι προβάρονταν πρώτα στο πάλκο και αν είχε επιτυχία γινόταν και δίσκος. Επομένως στη σημερινή γρήγορη εμπορική εποχή μας τρία χρόνια μακριά από τη δισκογραφία είναι μάλλον πολλά.

Θ. Μ.: Ναι, είναι πολλά για τους περισσότερους τραγουδιστές, αλλά υπάρχει και μια κατηγορία, ανάμεσά τους θέλω να συγκαταλέγωμαι, οι οποίοι δεν τα μετράνε έτσι τα πράγματα. Τα κρίνουν με τη μεγάλη τους επιθυμία να κάνουν κάτι, κι όταν έρθει αυτό, είτε έχουν περάσει 2 χρόνια είτε 10, να το κάνουν μόνο τότε. Σκέφτομαι ότι με το δεύτερο ψηφιακό δίσκο που θα κυκλοφορήσει το Νοέμβριο με έργα του Μάνου Χατζιδάκι, δεν ξέρω αν θέλω να τραγουδήσω τίποτα άλλο. Συνεργάστηκα και με το Μίκη Θεοδωράκη. Νομίζω ότι χόρτασα. Έτσι σκέφτομαι τώρα. Αν δεν είναι κάτι που θα με ποτίσει, δεν υπάρχει λόγος να το κάνω. Εκτός αυτού δεν είμαι τραγουδιστής που πάω στα κέντρα, οπότε πρέπει να έχω ρεπερτόριο. Κάνω αυτό που γουστάρω και χαίρομαι πάρα πολύ όταν αρέσει στον κόσμο αυτό που αρέσει σε μένα.

Μέσα απ' των άστρων τα κλαδιά, ας αρχίσουμε από τον τίτλο του δίσκου...

Θ. Μ.: Είναι, ως γνωστό, από τραγούδι του Μάνου Χατζιδάκι σε στίχους του Νίκου Γκάτσου το «Κάνε τον πόνο σου χαρά», το οποίο θα υπάρχει στο δεύτερο cd που θα έχει τίτλο *Φεγγάρι μου παλιά, καινούρια μου πουλιά*, κι αυτό στίχος του Γκάτσου.

Πώς γεννήθηκε η ιδέα;

Θ. Μ.: Μεταφυσικά, όπως όλα τα πράγματα συμβαίνουν στη ζωή μου. Πρέπει να σου πω ότι ανήκω στο κλαμπ των... μεταφυσικώς ανησυχούντων, γίνονται όλα έτσι, εντελώς τυχαία.

Ανήκεις και στο κλαμπ των εξεζητημένων ορισμών μου φαίνεται.

Θ. Μ.: Ε... δεν είναι και εξεζητημένη φράση, αλλά δεν ξέρω, από τότε που έχω καταλάβει τον εαυτό μου, βλέπω ότι τα πράγματα γίνονται εντελώς μόνα τους. Όχι φυσικά ότι η δική μου συμμετοχή είναι αμελητέα. Πολλές φορές νιώθω πιόνι στις βουλές εκείνου που με κατοικεί ή εκείνου που μ' έχει πλάσει. Δεν ξέρω αν λέγεται θεός ή άνεμος... Βλέπω ότι πράγματα που διακαώς επιθυμώ δε γίνονται ποτέ. Αντιθέτως αυτά που δεν κυνηγώ έρχονται και θηλυκάνουνε μεταξύ τους και γίνονται πράγματα που δεν τα φαντάζεσαι. Στο προκείμενο τώρα: Μια μέρα δυο φίλες μου με φώναξαν να πω δύο τραγούδια του Χατζιδάκι στην παρουσίαση ενός βιβλίου για τον *Ματωμένο γάμο* του Λόρκα. Καθώς ετοιμαζόμουν με το συγκρότημα που είχαμε φτιάξει, «Μπουκουράνα», σκέφτηκα: δε λέω του Δημήτρη Λέκκα να κάνει μια απλή ενορχήστρωση; Έγινε αυτό και μετά κάποιος

φίλοι μός πίεζαν: Ωραία είναι, γιατί δεν κάνετε και άλλους κύκλους του Χατζιδάκι; Έτσι επιλέξαμε το *Παραμύθι χωρίς όνομα* σε στίχους του Ιάκωβου Καμπανέλλη, στην ολοκληρωμένη του μορφή -το οποίο παρουσιάσαμε έτσι όπως υπάρχει στο cd, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κατά την βράβευση του Καμπανέλλη- και σκόρπια τραγούδια σε στίχους του Νίκου Γκάτσου. Αποτελούσε

Ο Θανάσης Μωραΐτης και ο Δημήτρης Λέκκας

το υλικό για μια δώδεκα συνάυλια. Αφού κάναμε πρόβες, κορομπήλιαζαν σιγά-σιγά τα τραγούδια και βλέπαμε ότι κάτι είχαμε να πούμε. Η θερμή υποστήριξη του Νίκου Κυπουργού και η ευγενική βοήθεια του Γιώργου Χατζιδάκι- Θεοφανόπουλου μας έδωσαν την δυνατότητα να βγάλουμε την δουλειά μας στον ήλιο.

Μου έκανε εντύπωση ο τρόπος δουλειάς. Είναι παρεΐστικος, μια συντροφιά που ο καθένας προσθέτει το δικό του μεράκι.

Θ. Μ.: Είναι παρεΐστικος γιατί δεν διακατεχόμεθα από το άγχος να βγει τώρα οπωσδήποτε δίσκος και όπως - όπως. Δουλεύουμε τρία χρόνια και οι μουσικοί όλοι παρακαλούσαν να κάνουμε και άλλες πρόβες, συνεχώς μέχρι να ακούσουν αυτό που ήθελε ο καθένας. Αυτό που ήθελε ο καθένας έγινε το όλο και για αυτό βγήκε αυτός ο δίσκος έτσι όπως λες.

Η... ΠΑΡΑΞΕΝΗ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ

Ο δίσκος έχει, και ενορχηστρωτικά και φωνητικά, μια παράξενη ατμόσφαιρα που είναι πολύ όμορφη, θα ήθελα να μιλήσεις για την ενορχήστρωση του Λέκκα αλλά και την δική σου ερμηνεία.

Θ. Μ.: Πολλοί, όταν έμαθαν ότι θα ηχογραφήσουμε τα έργα του Χατζιδάκι, με ρωτούσαν αν μου ταιριάζουνε, ακριβώς γιατί είχαμε στα αυτιά τους την φωνή μου στα έργα του Μίκη Θεοδωράκη.

Είχαν στα αυτιά τους και τη φωνή του Λάκη Παππά και των άλλων που είπαν τα τραγούδια στις πρώτες εκτελέσεις.

Θ. Μ.: Αυτό το στίγμα έτσι και αλλιώς υπάρχει όταν πρόκειται για επανεκτελέσεις. Εμένα, με ήξεραν από τα τραγούδια του Θεοδωράκη, που είναι γνωστό πώς τα λέω: Επικό ύφος, ψηλά η φωνή, δυνατά. Το θέμα δεν είναι αν μου ταιριάζουν γενικά κάποια τραγούδια αλλά αν εγώ ταιριάζω σ' αυτά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, νομίζω, ότι έχει να κάνει περισσότερο με ιδεολογία παρά με φωνή. Γιατί; Αυτά τα τραγούδια του Θεοδωράκη και του Χατζιδάκι δεν είναι θέμα φωνής αλλά είναι ιδεολογικό το ζήτημα και φυσικά δεν εννοώ πολιτική ιδεολογία.

Μάλλον είναι θέμα φωνής αλλά αυτή είναι προϋπόθεση...

Θ. Μ.: Όχι! Η φωνή έπετα. Νομίζω ότι εκείνο που προηγείται είναι η ιδεολογική ταύτιση με τον «κόσμο» που σέρνουν αυτά τα τραγούδια. Δηλαδή η υψηλή αισθητική τους αμέσως δείχνει αν σε ξεράσει το πράγμα ή αν θα σε δεχτεί. Από εκεί και πέρα

ο οποίος θα πλησιάζει το κόρνο. Αυτή κατά την γνώμη μου είναι η μεγάλη επιτυχία του Δημήτρη Λέκκα.

Ο ΜΙΚΗΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΝΟΣ

Λοιπόν, Θεοδωράκης και Χατζιδάκις, έξεις θητεύσει και στους δυο. Πώς εσύ νιώθεις τον καθένα; Αυθόρμητα!

Θ. Μ.: Τώρα δα μου ήρθε μια παρομοίωση για αυτά τα δυο πρόσωπα. Ο Χατζιδάκις είναι ο ουρανός και ο Θεοδωράκης η γη. Όταν πρωτοξεκίνησα με το Μίκη Θεοδωράκη ένιωσα το αγριολούλουδο που είναι στην άκρη του ποταμού να παρακαλάει το νερό να το παρασύρει. Από τη στιγμή που σπκωνε τα χέρια του να διευθύνει ένα τραγούδι του άλλαζε ο κόσμος, άλλαζε η αίσθηση, άλλαζε η διάθεσή μας. Δεν υπήρχε περίπτωση να μην τραγουδήσουμε όπως ήθελε ο Μίκης εκείνη την στιγμή! Κάποια στιγμή που ένιωθα ότι δεν ήμουν και τόσο μέσα στο κλίμα, άνοιγε ο Μίκης τα μάτια του, γιατί διευθύνει πάντα με κλειστά τα μάτια, και με κοιτάζε. Ήταν αρκετό για να επανέλθω στην κατάσταση που έπρεπε. Αργότερα έγιναν οι συναυλίες Θεοδωράκη-Χατζιδάκι στην Ελλάδα και στην Κύπρο, θυμάμαι πάρα πολύ έντονα την απλότητα, την σεμνότητά τους, την μουσική τους παιδεία, δεν το λέω μόνο ως προς τις γνώσεις αλλά για όλο αυτό που αναβλύζει από μέσα τους. Θυμάμαι τα μαθήματα που έπαιρνα χωρίς ποτέ να μου κάνουν μαθήματα. Είναι ό,τι πιο σημαντικό μπορεί να σου συμβεί αρκεί βέβαια να έχεις και εσύ δεκτικότητα...»

Νομίζω ότι έχεις αφήσει μια «ουρά» για τον Μάνο Χατζιδάκι...

Θ. Μ.: Ναι. Με τον Χατζιδάκι δεν ήταν τόσο κοντινή η σχέση μου όσο με τον Θεοδωράκη, παρόλο που ο πρώτος δίσκος μου με τον Θεοδωράκη ήταν η πρώτη παραγωγή του «Σείριου», ήταν παρών ο Χατζιδάκις στο στούντιο, όπως και στην πρώτη παρουσίαση. Μου είχε προτείνει να συνεργασθούμε αλλά δεν το έφερε η τύχη. Δεν μπορώ να μιλήσω για το Χατζιδάκι όπως μιλάω για το Θεοδωράκη, τόσα χρόνια κοντά του στις συναυλίες σε όλο τον κόσμο. Εκείνο που μου έχει μείνει από το Χατζιδάκι είναι η χειραψία του, είναι ο τρόπος που είχε να χαϊδεύει έναν άνθρωπο που του άρεσε πάρα πολύ, που τον ενέκρινε, χωρίς να τον ακουμπάει.

Τι μαγικό έχουν αυτά τα τραγούδια, αυτά τα έργα και μετά από 30-40 χρόνια τα λατρεύει ο κόσμος;

Θ. Μ.: Έχουν αυτό ακριβώς που υπάρχει και στα δημοτικά και τα λαϊκά μας τραγούδια. Ξέρουμε ότι όλα αυτά τα αριστουργήματα γράφτηκαν πριν από παρά πολλά χρόνια. Περνά ο καιρός, έρχονται νέοι μουσικοί που με αγάπη και με γνώση ασχολούνται με αυτά και ξαφνικά τα βαφτίζουν στην κολυμβήθρα της εποχής τους και μας τα παραδίδουν πάλι όμορφα και πάλι συγκλονιστικά. Νομίζω ότι σ' αυτή την κατηγορία εντάσσονται και τα τραγούδια του Θεοδωράκη και του Χατζιδάκι και άλλων δημιουργών. Δεν πρόκειται να παλιώσουν ποτέ γιατί η ομορφιά μιλάει πάντα στους ανθρώπους το ίδιο.

Αθήνα, 1985 στα εξηντάχρονα του Μίκη Θεοδωράκη

όποιος έχει καλή φωνή μπορεί να τα τραγουδήσει. Νομίζω ότι αυτόν τον κόσμο που φέρουν τα τραγούδια του Χατζιδάκι και του Θεοδωράκη θέλω να τον περιέχω. Θέλω να ανήκω στην ευρύτερη οικογένεια των καλλιτεχνών που μέλημά τους είναι η... παρέα με την υψηλή αισθητική. Αρα εκείνο που απέμενε ήταν απλά να ανοίξω το στόμα μου αφού προηγουμένως αυτές οι μελωδίες δέχτηκαν να ποτίσουν το κορμί μου. Αν το πάρουμε αυτό και το μεταθέσουμε στον έρωτα, θα δούμε ότι αν δεν ποτισθεί το κορμί σου από την επιθυμία για τον ερωτικό σου σύντροφο δεν μπορείς να νιώσεις αυτό το κάτι, το αχ!

Ηρθε η σειρά της ενορχήστρωσης τώρα.

Θ. Μ.: Γνωρίζοντας πόσο βαθιά ξέρει τα τραγούδια ο Δημήτρης Λέκκας -δεν εννοώ την μουσική... Πολλοί καλλιτέχνες τη γνωρίζουν- ξέρει στην παραμικρή λεπτομέρεια από τα ακόρνα μέχρι τις συνηχίσεις που ήθελε να βγάλει ο Χατζιδάκις. Η μεγάλη του επιτυχία έγκειται στο εξής: είχε περιορισμένο αριθμό οργάνων, του ανατέθηκε η μουσική επεξεργασία λέγοντάς του ότι τα όργανα είναι 5 και είναι αυτά. Γιατί όταν κάνεις ενορχήστρωση σου έρχεται η ιδέα: εδώ είναι καλό να παίξει κόρνο, εκεί να παίξει άρπα. Πώς θα γίνει όταν δεν τα έχεις; Πώς θα βγει ο ήχος του κόρνου; Ο Δημήτρης έχει πάρα πολύ δουλέψει με τις ακραίες εκτάσεις των οργάνων. Συνήθως τα όργανα παίζουν στη μεσαία περιοχή τους, όπου ηχούν και καλύτερα... Όταν όμως χρησιμοποιείς την πάνω έκταση του αγγλικού κέρατος και την κάτω περιοχή του φλάουτου μπορεί να δημιουργηθεί ένας ήχος

Με τους σολίστες του Μίκη Θεοδωράκη, τον Κώστα Παπαδόπουλο και το Λάκη Καρνέζη

Με τη μεγάλη τραγουδίστρια Γκιζέλα Μάι

δέκα

Μιλάει το ίδιο, αλλά τι είναι αυτό που κάνει αυτά τα τραγούδια διαχρονικά, να ανθίζουν σε οποιοσδήποτε συνθήκες;

Θ. Μ.: Είναι απλό γιατί γίνεται, επειδή είναι πάνω από τους ανθρώπους.

Πρέπει Θανάση να είναι μέσα στους ανθρώπους για να «πιάνει» κάτι...

Θ. Μ.: Λέει κάπου ο Γκαίτε ότι «όσο πιο μεγάλο είναι ένα έργο τέχνης, τόσο πιο μεγάλος είναι ο οίκτος μας για τους δημιουργούς, γιατί ένα σπουδαίο έργο τέχνης δημιουργείται μόνο κάτω από σπαραγμό ψυχής». Επίσης λέει και το εξής: «Το χρώμα της δημιουργίας είναι το μαύρο, όλοι φέρουν ένα μαύρο και για αυτό οι γυναίκες που είναι έγκυες φέρουν δυο μαύρα.» Θέλω να πω ότι είναι πάνω από τους ανθρώπους, όχι μέσα στους ανθρώπους. Πάνω από τα γήινα, είναι σε μια άλλη σφαίρα όλα αυτά, δεν την ενδιαφέρει την τέχνη η συγκεκριμένη χρονική στιγμή που δημιουργούνται. Η 9η του Μπετόβεν θα μπορούσε να είχε φτιαχτεί και χθες, όπως και το Παραμύθι χωρίς όνομα. Αδιαφορεί παντελώς η τέχνη για τις χρονολογίες.

Δε συμφωνώ φυσικά. Η τέχνη πατάει στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, αλέθει τις εκάστοτε συνθήκες.

Θ. Μ.: Ει βέβαια, γιατί περιέχει τη μόνη και αποκλειστική ουσία που πρέπει να διέπει το ανθρώπινο γένος: την ομορφιά.

ΕΠΑΝΕΚΤΕΛΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Οι επανεκτελέσεις μεγάλων τραγουδιών και έργων δεν είναι μειονέκτημα για τους σημερινούς τραγουδιστές;

Θ. Μ.: Ναι, αν τα χρησιμοποιούν σαν βιομηχανική παραγωγή - να κάνω αυτό ή εκείνο για να κερδίσω ρεπερτόριο και χρήματα - είναι αποτυχία. Αν γίνει όμως με το μεταφυσικό τρόπο που περιέγραψα, αυτό το πράγμα περιέχει την ομορφιά διότι δεν το προκαλείς, έρχεται μόνο του».

Ναι, αλλά οι επανεκτελέσεις έχουν ένα κατά το μάλλον ή ήττον ανυπέβλητο πρότυπο.

Θ. Μ.: Καθόλου. Τα γνωρίζω πολύ καλά αυτά τα τραγούδια με τους πρώτους εκτελεστές και τα έχουν πει συγκλονιστικά. Το παιδί μοιάζει στη μάνα αλλά έχει και κάτι δικό του. Αυτό κάνω κι εγώ όταν τραγουδάω ήδη γνωστά τραγούδια. Μοιάζω, αλλά είμαι άλλος. Βασικό συστατικό είναι το ξεκίνημα της σκέψης. Γιατί το κάνω; Για να πετύχω το ένα ή το άλλο, ή το κάνω επειδή ήρθε και η δύναμη που βγαίνει μέσα από το σώμα μου έχει τα χαρακτηριστικά του σιντριβανιού; Που όσο πιο μεγάλη πίεση έχει το νερό, τόσο πιο ψηλά πετάγεται; Στη δεύτερη περίπτωση δεν έχεις τίποτα να φοβηθείς, ούτε καν τη σύγκριση.

Σε ποιο βαθμό αυτές οι επανεκτελέσεις είναι διαβατήριο, το ασανσέρ να κάνεις εύκολα επιτυχία;

Θ. Μ.: Λειτουργούν, κατά τη γνώμη μου δυο παράγοντες: Η δύναμη του συγκεκριμένου τραγουδιού που θέλει να τραγουδή-

σει ο τραγουδιστής και αμέσως μετά η δύναμη του ίδιου του τραγουδιστή, η δική του εμβέλεια, η δική του αλήθεια. Έχουμε παραδείγματα τραγουδιών που είναι πασίγνωστα αλλά κανείς δεν ξέρει τον τραγουδιστή, όπως και τραγούδια κάπως μέτρια που έρχεται ένας τραγουδιστής και βάζοντας την δική του αλήθεια ξαφνικά τους δίνει άλλη διάσταση. Εδώ έχουμε να κάνουμε με την μεγαλειώδη μορφή τέχνης του Μ. Χατζιδάκι. Αρκεί λοιπόν ο τραγουδιστής να παρακολουθήσει την αλήθεια που συμβαίνει μέσα του, την ώρα που πρέπει να πει αυτές τις μελωδίες, και τα πράγματα θα γίνουν μόνα τους.

Είναι και λιγάκι μόδα οι επανεκτελέσεις σήμερα.

Θ. Μ.: Δεν το πιστεύω, αλλά κι αν είναι μ' αρέσει πολύ. Έχουμε ανάγκη να πηγαίνουμε στο Μοναστηράκι να βλέπουμε πώς ήταν για παράδειγμα τα έπιπλα πριν 50 χρόνια. Γιατί τα παραμύθια της γιαγιάς είναι άκρως γοητευτικά;

Μουσειακή αναπόληση μαζί με εκμετάλλευση του παλιού που «πουλάει»;

Θ. Μ.: Ακριβώς το αντίθετο. Δεν πάω στο Μοναστηράκι να αγοράσω έπιπλα, τη ζωή που φέρουν θέλω ν' αγοράσω, τη μνήμη τους γιατί είμαι συνεχειά τους. Ακριβώς το ίδιο συμβαίνει με τις επανεκτελέσεις τραγουδιών. Δεν αγοράζουμε τραγούδια, τη μνήμη τους επικαλούμεθα, θέλοντας να κάνουμε ξανά θυσία στο θεό της μουσικής και της ομορφιάς.

Πώς δένεται η παράδοση με την ανάγκη να πάμε τη μουσική και το τραγούδι 2 - 5 - 10 βήματα πιο κάτω;

Θ. Μ.: Παράδοση για μένα δεν είναι ένα ρούχο με ναφθαλίνη σε σκονισμένη ντουλάπα για να μην το φάει ο σκώρος. Παράδοση είναι αυτό που κάνουμε τώρα. Η στιγμή η τωρινή θα αποτελέσει μετά από 50 χρόνια παράδοση, αν καταδεχτεί να την σημειώσει η ιστορία. Αυτό είναι παράδοση: Η συνεχής εξέλιξη αυτού που προϋπήρξε.

Παράδοση με επανεκτέλεση παλιού, έστω και αείζωου, έργου, ή απόπειρα προσέγγισης της παράδοσης με νέο δημιούρημα;

Θ. Μ.: Τα πάντα μπορεί να γίνουν, όλα είναι σεβαστά αρκεί να περιέχουν αλήθεια. Αν αυτό συμβαίνει, θα μιλάμε μελλοντικά για ένα έργο τέχνης το οποίο αποκλείεται να μην έχει πατήσει σ' αυτό που προϋπήρξε. Δεν μπορώ να φανταστώ ένα δένδρο όλο ξεραμένο και στην κορυφή να έχει ένα πράσινο φύλλο. Δεν μπορεί, από κάπου έχει πάρει νερό, προφανώς από τις ρίζες του. Αν υποθέσουμε ότι οι ρίζες της μουσικής δε γνωρίζουμε πού φθάνουν, οφείλει το «φύλλο» να παρακολουθήσει αυτήν την πορεία ώστε να μας δημιουργήσει κάτι άλλο, το οποίο θα είναι επίσης «φύλλο», επίσης δροσερό, επίσης όμορφο αλλά της εποχής του. Στο Μέσα απ' των άστρων τα κλαδιά παίρνουμε τραγούδια του Χατζιδάκι από όλους αγαπημένα και τα ντύνουμε με τα ωραία ρούχα της εποχής μας.

* Βάση αποτέλεσε εκπομπή που έγινε στο "Μουσικό Σεργιάνι" της ΕΡΑ-5.

Mosquée de la Vierge

Constantinople

Μουσικές εικόνες της Κωνσταντινούπολης

της Σοφίας Χ. Κομποτιάτη

86άρεκα

Κατ-ποστάλ από την Κωνσταντινούπολη

Μπορείς άραγε σε λίγες γραμμές να σκιαγραφήσεις τη μουσική πραγματικότητα μιας πόλης; Και πώς να περιγράψεις τη μουσική πράξη σε μια πόλη όπως τη σημερινή Istanbul, άλλοτε Κωνσταντινούπολη, έ-σι όπως τη βλέπεις, ίσως διατεθειμένος θετικά, ίσως μαγεμένος από το τοπίο, υπό συγκεκριμένη αναμφισβήτητη οπτική γωνία και για λίγο χρονικό διάστημα; Τι φανερώνουν οι «μουσικές» της; Μήπως τίποτα; Μήπως τα πάντα...!

Η πλατεία Τακσίμ (Taksim) είναι ένα από τα πιο κεντρικά σημεία της Κωνσταντινούπολης (θυμίζει λίγο τη δική μας Ομόνοια), γνωστός τόπος συνάντησης και αφειρία πολλών μεγάλων δρόμων ταχείας κυκλοφορίας, καθώς και του σημερινού περίφημου πεζόδρομου της παλιάς λεωφόρου της Ανεξαρτησίας (Istiklal Caddesi). Πολύ κοντά στην αρχή της Istiklal και αριστερά προχωρώντας βρίσκεται η Αγία Τριάδα, ελληνική εκκλησία που λειτουργεί ακόμα και σήμερα, ενώ πιο κάτω και δεξιά το πρώτο τζαμί. Πέντε φορές την ημέρα κι ενώ εσύ χαζεύεις στα μαγαζιά και τις βιτρίνες των ζαχαροπλασטיών, ο μουεζίνης καλεί με την

ezan (κάλεσμα σε προσευχή στα αραβικά) τους μουσουλμάνους να προσευχηθούν. Γυρνάς το κεφάλι ψηλά προς το μιναρέ και σε ήχο, παραδόξως γνώριμο, ακούς την πρώτη μελωδία: «Ο Αλλάχ είναι μεγάλος».

Περπατώντας στον ίδιο πεζόδρομο με εκατοντάδες άλλους ανθρώπους από όλες τις μεριές του κόσμου, οι ομιλίες των οποίων σε συντροφεύουν όπως σε ακολουθούν και οι μελωδίες από τις υπαίθρια στημένες ορχήστρες στις γωνίες των δρόμων, οι ήχοι μπλέκονται περισσότερο όταν από τα μεγάλα δισκοπωλεία και μεταξύ των τουρκικών και κάποιων «έθνικ» ακου-

Παλιό κτίριο της οδού Istiklal

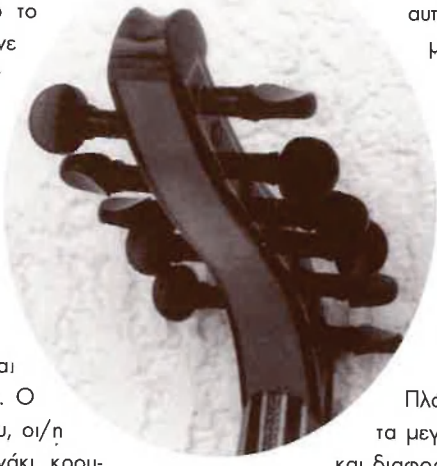
σμάτων ξεπροβάλλει η οικεία φωνή της Ελευθερίας Αρβανιτάκη, του Γιώργου Νταλάρα και βέβαια της Αντζέλας Δημητρίου (το επίθετο της τελευταίας εδώ συμπληρώνεται εντελώς συμβατικά). Στην ίδια περιοχή, δεξιά και αριστερά, υπάρχουν πολλοί χώροι διασκέδασης και κρυμμένα παντού μικρά μπαράκια· σε παρακματικά υπόγεια με άθλια κατασκευή και χρήση χάρτινων αυγοθηκών για πχομόνωση, στους ορόφους των παλαιών κτιρίων της οδού Istiklal (σε πολλά από τα οποία τρέμεις ότι κάποια στιγμή από το χορό το πάτωμα θα καταρρεύσει όπως τραγικά έγινε στο Ισραήλ), αλλά και στις ταράτσες των πολυκατοικιών με θέα το Βόσπορο. Τα τελευταία είναι συνήθως τα περισσότερο προσεγμένα, ήσυχα και ρομαντικά.

Στο τέρμα της πλακόστρωτης οδού - συνοικία Tunel- και στην αρχή της Galip Dede Caddesi, αριστερά, στέκεται ο τεκές των Μεβλεβίδων (Galata Mevlevihanesi), σημερινό μουσείο λογοτεχνίας. Οι Δερβίσηδες περιστρέφονται ακόμα και σήμερα κάθε δεύτερη Κυριακή. Ο χώρος υποβάλλει με την αρχιτεκτονική του, οι/η μουσικοί/ή είναι εξαιρετικοί/ή (νέυ, κανονάκι, κρουστά, κλαρινέτο, τσέλο), αλλά ο τελετουργικός χορός δεν οδηγεί πια σε έκσταση· απλά εντυπωσιάζει τους πολυάριθμους επισκέπτες τουρίστες.

Στον ίδιο δρόμο, το τέρμα του οποίου καταλήγει στον Πύργο του Γαλατά (Galata Kulesi), συναντάς καταστήματα μουσικών οργάνων: ούτια, σάζια, νέυ, κανονάκια, τουμπερλέκια, αρμόνια, ηλεκτρικές κιθάρες, όλα μαζί περιμένουν τους αγοραστές τους. Αν και η γειτονιά είναι πολύ γνωστή, τα όργανα δεν είναι πάντα καλύτερης ποιότητας. Στα μαγαζιά οι πωλητές (και λόγω της μεγάλης οικονομικής κρίσης) είναι ιδιαίτερα ευγενικοί και φιλικοί και αν θες μπορείς να παίξεις κάποιο όργανο, να ακούσεις άλλους μουσικούς, αλλά και να φωτογραφήσεις τα εργαστήρια κατασκευής μουσικών οργάνων.

Αρκετά πιο μακριά, στην περιοχή Sultanahmet και στην είσοδο του Τορ Καρί, η μπάντα των Γεντισάρων περιφέρεται παίζοντας εμβατήρια και ένα μικρό γυναικείο σύνολο εκτελεί κάτω από ένα κιόσκι κλασική οθωμανική μουσική. Στην Αγία Ειρήνη, βυζαντινή εκκλησία και σημερινός χώρος συναυλιών, ακούγονται γνωστές μελωδίες δυτικής κλασικής μουσικής την ίδια στιγμή που απέναντι από το Besiktas, στην Ασιατική πλευρά του Βοσπόρου, στο περίφημο club Hagal Kahvesi (βλ. club της αθηναϊκής παραλιακής λεωφόρου) η βραδιά είναι αφιερωμένη στους Βορ Jovi.

Η αλήθεια είναι ότι μουσική ακούς σχεδόν παντού· στα ταξί και τα ντολμούς (μικρά πούλμαν-ταξί που μισθώνουν πολλοί επιβάτες μαζί) ηχεί το αραμπέσκ, ένα μείγμα παραδοσιακής τουρκικής μουσικής, αραβικών ακουσμάτων και δυτικών στοιχείων, καθαρά εμπορικό και αναλώσιμο (απίστευτα γραφικές φιγούρες είναι οι ίδιοι οι οδηγοί, οι οποίοι τρέχουν με υπερβολική ταχύτητα και θεωρούνται χαμηλού κοινωνικού και μορφωτικού επιπέδου και αστεία τα υπερβολικά στολίδια αυτών των οχημάτων). Στις live σκηνές και τα μαγαζιά μπορείς να ακούσεις halk («τουρκική λαϊκή μουσική») και φασίλ («έντεχνη τουρκική μουσική»), μέχρι τζαζ και ροκ. Στα εστιατόρια και τα μεζεδοπωλεία-κεμπαπισίδικα το ρεπερτόριο έχει ακόμα μεγαλύτερες αποκλίσεις: από τη Νεφέλη της Χάρης Αλεξίου μέχρι τουρκικά σαρκί (τραγούδια) που παίζουν ζωντανά γύφτοι μουσικοί από τις επαρχίες της Νότιας Ανατολίας.

Πλάι, δε, σε όλα αυτά πχούν οι μουσικές από τα μεγάλα διεθνή φεστιβάλ με τις επίσης πολλές και διαφορετικές ενδιαφέρουσες επιλογές. Το φετινό 8ο International Istanbul Jazz Festival (8. Uluslararasi Istanbul Caz Festivali) είχε σχεδόν τα πάντα. Ο Goksel Baktagir -δεξιοτέχνης στο κανονάκι- μάγεψε με τους αυτοσχεδιασμούς του στο Babylon, μια σχετικά καινούργια μουσική σκηνή, ενώ από τις καλύτερες εμφανίσεις ήταν αυτή των Brooklyn Funk Essentials και Laco Tayfa (blues μπάντα και Τούρκοι μουσικοί μαζί) στην σκηνή του Cemil Toruzlu Acik Hava Sahnesi, οι οποίοι ξεσήκωσαν όλους όσους παρευρέθησαν με το απίστευτα ετερόκλητων στοιχείων δεμένο ακουστικό αποτέλεσμα.

Μαγευτική, όπως είπαν, ήταν και η Ελευθερία Αρβανιτάκη στις 13 Ιουλίου στα πλαίσια του ίδιου φεστιβάλ, τα εισιτήρια της οποίας έγιναν ανάρπαστα, αν και ακριβά για τα τουρκικά οικονομικά δεδομένα (ξεκινούσαν από 25.000.000 μέχρι 10.000.000 τουρκικές λίρες, δηλαδή το φθηνότερο ήταν περίπου 4.000 ελληνικές δραχμές), ενώ εκπληκτική χαρακτηρίστηκε και η Αντζέλα, η οποία προκάλεσε παραλήρημα τραγουδώντας επιτυχίες σε άπταιστα τουρκικά και αραβικά.

Παντού, «εδώ κι εκεί μουσικές και τραγούδια...»² και ίσως ακούγεται πολύ γενικό, πολύ αυθαίρετο (μπορεί και αντιεπιστημονικό) το συμπέρασμα, αλλά η μουσική δείχνει να είναι ένα κλειδί, ένα άνοιγμα για την Κωνσταντινούπολη· μια γέφυρα, που συγκρατεί τις περίεργες σημερινές κοινωνικοοικονομικές, και όχι μόνο, ισορροπίες, μια «πρακτική», που από τη μια φωτίζει τους ανό-

Οι Δερβίσηδες στον Galata Mevlevihanesi λίγο πριν αρχίσουν το χορό τους

Ρεκλάμα καταστήματος μουσικών οργάνων στο Πέραν (Beyoglu)

Σάζια κρεμασμένα σε κατάστημα στο Πέραν (Beyoglu)

Η μπάντα των Γενιτσάρων στην είσοδο του Τορ Καρι

Καλούπια ουτιών σε εργαστήριο στο Πέραν (Beyoğlu)

Ο Bach στην Istanbul. Αφίσα έξω από την Αγία Ειρήνη για τον περσινό εορτασμό των 250 χρόνων από τον θάνατο του J.S. Bach

δεκα τέσσερα

μοιους ρυθμούς και ανθρώπους της Πόλης, από την άλλη ενοποιεί τις ετερογενείς κουλτούρες, τα ετερόκλητα πολιτισμικά στοιχεία.³

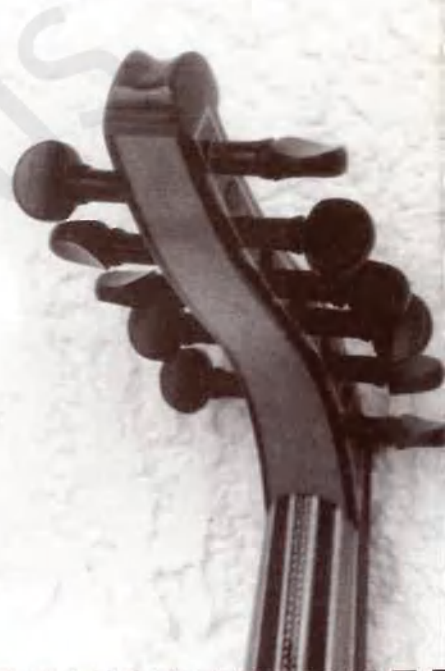
Κι αν όλη η παραπάνω σκέψη είναι υπό αμφισβήτηση (βλ. και αρχή κειμένου) αυτό που είναι πλέον σίγουρο είναι το εξής: για το συνειδητοποιημένο ταξιδιώτη η Πόλη δεν είναι μια τυχαία επιλογή. Κι αυτό γιατί εκεί «δε χρειάζεται να έχει φαντασία για να γίνει συγγραφέας»⁴ ή ποιητής, ούτε να είναι μουσικός για να ψιθυρίσει μελωδίες, ούτε φωτογράφος ή ζωγράφος για να αποτυπώσει αυτά που βλέπει: «φτάνει να κοιτάξει γύρω του»· αν κάποιος στην Πόλη προσέξει καλά τους δρόμους, τις γειτονιές, τα κτίρια, τους ανθρώπους, τις μουσικές, τις συμπεριφορές, αν γενικά δει το «χώρο» γύρω του, δεν μπορεί, -σίγουρα- θα φύγει «καλλιτέχνης»... ή τουλάχιστον υποψιασμένος (υποψήφιος) «καλλιτέχνης».

1. Όσα θα ακολουθήσουν φυσικά και δεν παρουσιάζουν την μουσική πρακτική της Κωνσταντινούπολης, μιας μεγαλούπολης 13.000.000 κατοίκων. Δίνουν απλώς ελάχιστες, γρήγορες μουσικές εικόνες από την ευρύτερη περιφέρεια της κοσμοπολίτικης και κεντρικής περιοχής Τακσίμ (Taksim) της Κωνσταντινούπολης έτσι όπως ξεδιπλώθηκαν μπροστά μου το φετινό καλοκαίρι.

2. Δανειζομαι τη φράση του Θωμά Κοροβίνη από το βιβλίο του *Τούρκοι ποιητές υμνούν την Κωνσταντινούπολη*, Αθήνα: Οδός Πανός, 2000.

3. Το παρόν κείμενο δεν ενδείκνυται για περαιτέρω ερμηνευτικές προσεγγίσεις.

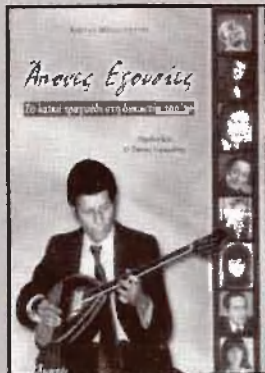
4. Παραλλάσσω τα λόγια ενός λατινοαμερικανού συγγραφέα, έτσι όπως τα μεταφέρει και η Φραγκό Καραογλάν σε κείμενό της στα *Νέα* 20.07.2001, σελ. 47.

Για τους αναγνώστες του *Μετρονόμου*, έκπτωση 20% στα παρακάτω βιβλία:

**Μανώλης Αγγελόπουλος:
Ο Μεγάλος Τσιγγάνος**

**Το λαϊκό τραγούδι
στη δεκαετία του '70**

**Από την Ινδία του εξωτισμού
στη λαϊκή μούσα των Ελλήνων**

Η παραλαβή γίνεται από το βιβλιοπωλείο *Ναυτίλος* (Χαρ. Τρικούπη 28, Αθήνα, Τηλ.: 36.16.204)

Μεταξύ των άλλων...

επιμέλεια: Θανάσης Σουλιάβας

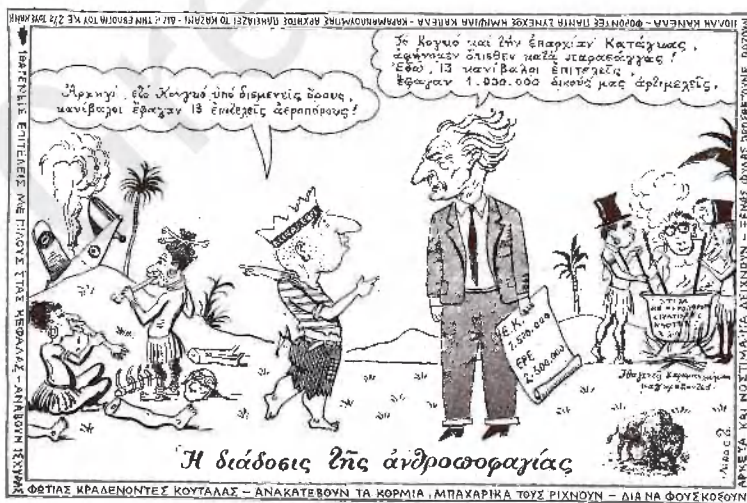

Για το Μάνο Λοΐζο

Στις 17 Σεπτεμβρίου συμπληρώθηκαν δεκαεννέα χρόνια από τον πρόωρο θάνατο του αζέκαστου Μάνου Λοΐζου, ενός δημιουργού που με το έργο του σημάδεψε το ελληνικό τραγούδι και τις καρδιές μας. Την ημέρα εκείνη διάλεξε και ο ραδιοφωνικός σταθμός *Μελωδία* για τη διοργάνωση μιας συναυλίας - αφιέρωμα στη μνήμη του, γορτάζοντας παράλληλα και τα δέκα χρόνια λειτουργίας του. Έτσι εκείνο το βράδυ, στο θέατρο Βράχων, στο Βύρωνα, μπροστά σε 8.000 περίπου κόσμο κάθε ηλικίας, ένωσαν τις φωνές τους, ερμηνεύοντας γνωστά και αγαπημένα τραγούδια, παλιοί συνεργάτες του Μάνου Λοΐζου αλλά και νεότεροι τραγουδοποιοί: Χάρης Αλεξίου, Δήμητρα Γαλάνη, Γιώργος Νταλάρας, Βασίλης Παπακωνσταντίνου, Active Member, Μελίνα Κανά, Σωκράτης Μάλαμας, Λαυρέντης Μαχαιρίτσας, Νίκος Ζούδιαρης, Χρήστος Θηβαίος, Αλκίνοος Ιωαννίδης, Κώστας Θωμαΐδης, Μίλτος Πασχαλίδης, Ελένη Τσαλιγοπούλου, Θάνος Μικρούτσικος. Και η μορφή του Μάνου να κρατάει συντροφιά μέσα από μια γιγαντοοθόνη. Στο τέλος της συναυλίας όλοι οι συμμετέχοντες βρέθηκαν μαζί στη σκηνή -εκτός του Γιώργου Νταλάρα- και τραγούδησαν τη «Τζαμάικα», το «Δρόμο» και το «Ακορντεόν», συνοδευόμενοι από το πλήθος του κόσμου, που δεν έλεγε να φύγει. Πολλοί αναρωτήθηκαν πού πήγε ο Νταλάρας. Η διπλανή μας παρέα αναρωτήθηκε πώς και δεν κάλεσαν και τον Παντελή Θαλασσινό (νέοτερος τραγουδοποιός είναι κι αυτός), που τραγουδά την «Ελισσώ» στις συναυλίες του τόσο όμορφα.

Η Ελευσίνα ξανά στο σινεμά

Την πρώτη του μεγάλου μήκους ταινία *Οι ακροβάτες του κήπου*, θα μας παρουσιάσει ο Χρήστος Δήμας, που είναι βασισμένη στο ομώνυμο βιβλίο του. Τα γυρίσματα έγιναν στην ιδιαίτερη πατρίδα του, την Ελευσίνα. Μαζί του θα έχει, ως διευθυντή φωτογραφίας τώρα, το Φίλιππο Κουτσαφτή, τον άνθρωπο που μας «γνώρισε την Ελευσίνα» μέσα από το ενδιαφέρον του ντοκιμαντέρ *Αγέλαστος πέτρα*. Η μουσική θα είναι του Νίκου Κυπουργού και τα σκηνικά -κοστούμια της Ιουλίας Σταυρίδου. Η ταινία εκτυλίσσεται το καλοκαίρι του '74 στην Ελευσίνα μέσα από τα μάτια μιας παρέας αγοριών.

Μια μικρά ανάμνησις

Με επιτυχία πραγματοποιήθηκε και φέτος το 6ο Διεθνές Φεστιβάλ Κόμικς της Βαβέλ στο Γκάζι. Ξεχωριστή στιγμή, μεταξύ των άλλων, ήταν και η έκθεση -φόρος τιμής στο Μέντι Μποςταντζόγλου (Μπόστ), όπου παρουσιάστηκαν προδικατορικά του σκίτσα που είχαν δημοσιευτεί στην *Αυγή*, στο *Αντί* και σε άλλα έντυπα εκείνης της περιόδου. Τα ιδιόμορφα σκίτσα του, με τις χαρακτηριστικές ανορθόγραφες στιχοπλοκίες του, γελοιογράφησαν την πολιτική επικαιρότητα -και όχι μόνο- της εποχής. Η έκθεση αυτή ήταν μια ευκαιρία να θυμηθούν οι παλιότεροι και να γνωρίσουν από κοντά οι νεότεροι το ανατρεπτικό και διαχρονικό χιούμορ του.

Μελίνα Κανά

...το τραγούδι σαν πνοή...

συνομιλία με τον ΗΛΙΑ ΒΟΛΙΟΤΗ - ΚΑΠΦΤΑΝΑΚΗ

Μια ωραία εκπομπή είναι η συνέντευξη της Μελίνας Κανά για τον καινούριο της δίσκο. Αυτό ήταν το πρόσχημα για να γνωριστούμε στο *Μουσικό Σεργιάνι* της ΕΡΑ-5 με τον απόδημο Ελληνισμό, την Τετάρτη 19 Σεπτεμβρίου, αλλά και σήμερα με τους αναγνώστες του *Μετρονόμου*. Το επισημαίνουμε εξ αρχής, γιατί όσο κι αν προσπαθήσαμε να μεταφέρουμε στο χαρτί μια «άλλη»,... παγωμένη δημοσιογραφική συνέντευξη, αβίαστα αναδύεται ο ραδιοφωνικός λόγος που προϋποθέτει σε 2-3 σημεία και τα τραγούδια που ακούγαμε και σχολιάζαμε. Τον απομαγνητοφωνήσαμε λοιπόν αυτολεξεί προσπαθώντας να διαφυλάξουμε την αμεσότητα της επικοινωνίας, το γόνιμο, πιστεύουμε, διάλογο αλλά και την ωραία αίσθηση για τον τρόπο ερμηνείας στη σημερινή μουσική σκηνή. Δεν ξέρω αν είναι θέμα ...χημείας, αλλά χαίρεσαι αληθινά να συζητάς με ορισμένους καλλιτέχνες της νέας γενιάς. Μετά από 25 χρόνια θητείας και κυρίως στον τηλεοπτικό βόθρο που μας περιτριγυρίζει, νιώθεις ότι αυτό το επάγγελμα έχει ακόμα αποθέματα φαιάς ουσίας, αισθητικής και κυρίως ανθρώπινης επαφής. Φίλοι ακροατές (συγγνώμη, αναγνώστες) είμαστε ήδη στον ραδιοθάλαμο με δυο όμορφες κυρίες, μέσα, η πρώτη προσπαθεί να ντύσει με λέξεις στιγμές καλλιτεχνικής δημιουργίας και έξω η κόρη της, η μικρή Βιργινία, μάλλον προτιμά να παίζει με τους τεχνικούς...

Δυο- τρεις βιογραφικοί σταθμοί για αυτούς που μας ακούνε σ' όλο τον κόσμο (σ.σ. και θα μας διαβάσουν στο *Μετρονόμο*).

Μελίνα Κανά: Ξεκίνησα στη Θεσσαλονίκη σε μια μπουάτ, ήμουν τότε φοιτήτρια της Φιλοσοφικής, πριν 12-13 χρόνια, εκεί γνώρισα το Νίκο Παπάζογλου ο οποίος ήταν η πρώτη σημαντική γνωριμία, με έβαλε στη δική του μουσική παρέα και με πήρε μαζί του σε μια καλοκαιρινή περιοδεία. Εκεί γνώρισα και το Σωκράτη Μάλαμα και συνεργάστηκα μαζί του. Ο πρώτος μου δίσκος, που θεωρώ ότι είναι και το πρώτο μου αξιόλογο βήμα ήταν με το Νίκο Μαμαγκάκη, τα *Μυστικά τραγούδια*.

Η αρχή είναι το ήμισυ του παντός. Μια καλή αρχή προδιαθέτει για μια σημαντική πορεία.

Μ. Κ.: Σαφώς. Μετά συνεργάστηκα με τους Θανάση Παπακωνσταντίνου, Πέτρο Δουρδομπάκη, Θόδωρο Παπαδόπουλο, Στάμο Σέμση και άλλους...

Με όλη την γενιά των καινούριων δημιουργών, φοβάμαι μην παραλείψουμε κάποιον.

Μ. Κ.: ...καταλήγουμε στο τελευταίο cd, που είναι όλοι οι δημιουργοί καινούριοι, εκτός από τον Κώστα Παρίση που τον ξέρει κόσμος από τα «Υπόγεια Ρεύματα».

Πριν περάσουμε στη νέα σου δουλειά. Αν κοιτούσες νοσταλγικά πίσω τι θα έλεγες με τρεις κουβέντες κάνοντας έναν απολογισμό;

Μ. Κ.: Αν έκρινα τον δρόμο που έχω διανύσει; Δε θα 'λεγα ευτυχώς που δεν πάθαμε και τίποτα! Ωραία! Ωραία είναι τα πράγματα! Ωραίες στιγμές, έντονες! Πολύ ενδιαφέρουσες γνωριμίες και πρώτα απ' όλα πολύ... πολύ όμορφα τραγούδια. Όμορφες νύχτες, συναυλίες, άγχος πολύ, αβεβαιότητα... Βλέπεις ότι δεν μπορώ να πω τα πράγματα με τρεις λέξεις.

Η αβεβαιότητα, άραγε, και το άγχος ξεληρώνονται από τις όμορφες στιγμές, ή όταν τα πράγματα έχουν ευτυχές τέλος ξεχνιούνται η ταλαιπωρία και το άγχος;

Μ. Κ.: Εί Υπάρχουν και στιγμές που το βάρος αυτού του άγχους δε μετράει μπροστά στη χαρά της στιγμής, αλλά νομίζω ότι είναι κάτι που επανέρχεται. Αν δε το δεχτείς αυτό, ότι είναι ένας κύκλος, θα σαυκάσεις, θα ξαναγκωθεις, θα πάρεις πάλι τ' απάνω σου και θα ξαναπροσπαθήσεις, θα φθάσεις σ' ένα επίπεδο. Γιατί είναι ελεύθερος ο χώρος δεν έχει νόμους.

Πόσο οι σημερινοί καλλιτέχνες χαιρόνται την κάθε στιγμή που πετάει και χάνεται; Και λέω οι σημερινοί καλλιτέχνες, γιατί το τραγούδι και γενικά η ζωή μας έχασε το αυδόρμητο, το ρομαντισμό, έχει τυποποιηθεί πια.

Μ. Κ.: Αυτό κατ' αναλογία με τις συνθήκες της εποχής, σίγουρα το τραγούδι έχει χάσει λίγο από την μαγεία και την αμεσότητα. Θυμήθηκα τώρα μια ρήση του συγχωρεμένου Στέλιου Καζαντζίδη. Τα πράγματα για μας έχουν χαλάσει -είχε πει- γιατί θυμόταν το κοινό και τις καταστάσεις στα μαγαζιά στα δικά του τα χρόνια. Ήταν πιο ζεστά και σε οδηγούσε αυτό σε μια κατάσταση... -πώς να το πούμε;- μουσικής έκστασης, μια υπερδιέγερση του συναισθήματος;

Κάνει ιδιαίτερη προσπάθεια σήμερα ο καλλιτέχνης για να επικοινωνήσει με το κοινό του;

Μ. Κ.: Όχι! Ήθελα να πω, συνεχίζοντας, ότι παρόλα αυτά, παρότι η εποχή είναι τεχνολογική και πιο δύσκολη στην επικοινωνία, το τραγούδι πάντα θα είναι ένας χώρος που θα συναντιούνται οι άνθρωποι.

Η... νιοβάνια και ...η χημεία

Καινούριος δίσκος, νέες συνεργασίες, να πούμε για την ιστορία των τραγουδιών;

Μ. Κ.: Σου έλεγα πριν που δεν ήμασταν στον αέρα, ότι για μένα το σημαντικό είναι να μην κάνω κάτι που θα θυμίσει τον ήχο της προηγούμενης δουλειάς για να παπίσω στην ήδη επιτυχία. Σαφώς θέλω να έχω μια συνέπεια σ' αυτό που κάνω, αλλά για μένα η συνέπεια επικεντρώνεται αλλού, όχι αν θα είναι ο ήχος ηλεκτρικός ή φυσικός, αυτό έχει να κάνει με άλλα πράγματα. Αυτό που αναζητώ είναι να έχω κάθε φορά κάτι να με κουνήσει, κάτι να με ξυπνήσει, γιατί υπάρχουν διαστήματα που πέφτω πώς να το πω; - πέφτω σε αισθητική νιοβάνια. Δε με κεντρίζει

τίποτα. Αυτά τα τραγούδια λοιπόν, ήρθαν μέσ' τα χρόνια, σε διαφορετική χρονική στιγμή το καθένα, και τα κράτησα. Τα διάλεξα δηλαδή από τους δημιουργούς τους και το πρώτο μέλημα ήταν να βρω έναν άνθρωπο που θα μπορούσε να τα κάνει ομάδα.

Τραγούδια που τα διάλεξες εσύ κατά καιρούς; Σε δέικομα, όμως,...

Μ. Κ.: Ναι, και αυτός ο άνθρωπος ήταν ο Κώστας Παρίσης που ανέλαβε να συνεργασθεί με τους δημιουργούς των τραγουδιών και με μένα ώστε να μπορέσουμε να έχουμε αυτόν το δίσκο. Έτσι λοιπόν, το πηκτικό αποτέλεσμα είναι η ιδέα που δημιουργήθηκε στον Κώστα όταν άκουσε αυτά τα τραγούδια.

Εννοείς δηλαδή ότι αυτά τα διαφορετικά ύφη, η ποικιλία να έχουν κοινό παρανομαστή ώστε να αποτελέσουν ένα δίσκο...

Μ. Κ.: Ένα σύνολο, αλλά το άλλο μέλημα ήταν να μη χαθεί η προσωπικότητα του κάθε δημιουργού, γιατί μιλάμε για διαφορετικές μουσικές κατευθύνσεις. Παρόλα αυτά γνώριζα τους δημιουργούς, ήμουνα φίλη με αυτά τα παιδιά και αυτό ήταν κάτι που με έβαλε πολύ μέσα στη δουλειά. Με απασχολούσε πάρα πολύ τί θα γίνει, τί αποτέλεσμα θα υπάρξει.

Πριν μπούμε στο στούντιο έκανες λόγο για την ιστορία των τραγουδιών, εννοούσες μια ιστορία για το καθένα;

Μ. Κ.: Α! Εννοούσα τα δυο a capella που έχω συμπεριλάβει. Λέω δυο δημοτικά τραγούδια, το ένα είναι κρητικό και το άλλο του Αρχαγγέλου της Ρόδου. Αυτά τα τραγούδια τα έλεγα στις συναυλίες, στο τέλος του προγράμματος. Ο κόσμος τα έμαθε σιγά-σιγά και μου τα ζητούσε. Εγώ δεν ήθελα όμως να τα βάλω σε μια δουλειά, όπου να πω ότι τώρα κάνω δημοτικά και να παρουσιάσω την δική μου άποψη για τη δημοτική μουσική. Δεν ήθελα να το κάνω αυτό. Ήθελα να μείνουν έτσι, προσωπική προσφορά στον κόσμο χωρίς πρόγραμμα, χωρίς ορχήστρα, χωρίς άποψη. Τα έβαλα έτσι στο cd.

Άλλο κεφάλαιο, έδεσες εσύ το θέμα προς συζήτηση. Οι σχέσεις συνθέτη, στιχουργού και τραγουδιστή. Όχι μόνο σ' αυτόν τον δίσκο, που ήταν τραγούδια που εσύ τα είχες κατά νου και έπρεπε να δέσουν μεταξύ τους, αλλά ποιος επιλέγει ποιον και με ποια κριτήρια; Όταν εσύ λες θα κάνω δίσκο βγαίνεις στη γύρα για συνθέτες και στιχουργούς; Όταν ένας συνθέτης θέλει να κάνει δίσκο ψάχνει για στιχουργό και τραγουδιστή; Όταν ένας στιχουργός έχει κάποιους στίχους λέει: Α, να βρω ένα συνθέτη και ένα τραγουδιστή;

Μ. Κ.: Νομίζω ότι γίνονται όλα αυτά, ανάλογα με την περίπτωση. Εμένα μου συνέβησαν τα δυο πρώτα μέχρι τώρα. Υπήρξαν δημιουργοί που με καλέσανε να τραγουδήσω ένα υλικό ήδη φτιαγμένο, ή εν πάση περιπτώσει έτοιμο κατά 70%. Έτσι γίνανε οι δουλειές με το Θανάση Παπακωνσταντίνου, με το Σωκράτη Μάλαμα και με το Σέμση, όπως υπήρξαν και περιπτώσεις που εγώ αναζήτησα υλικό και απευθύνθηκα σε κάποιους δημιουργούς, ή μέσ' τα χρόνια με βρίσκουν άνθρωποι και μου λένε: έχω μια κασέτα με τραγούδια, θες ν' ακού-

σεις; Ναι. Και τα κρατάω ανάλογα με τη χρονική φάση που βρίσκομαι, αν θα κάνω σύντομα δίσκο ή όχι. Κάποια από τα τραγούδια του νέου δίσκου τα είχα στο συρτάρι τρία χρόνια. Στο συρτάρι... όχι στο δικό μου το συρτάρι... Είχα πει στους ανθρώπους αυτούς, ότι ξέρεις Νίκο Πλάτανε, εγώ θέλω να το πω αυτό το τραγούδι, μην το δώσεις σε παρακαλώ, δε θα κάνω δίσκο τώρα, θα κάνω σε ένα χρόνο ή σε δύο. Το κλείνω δηλαδή όταν μ' αρέσει.

Το καπαρώνεις έγκαιρα. Ποιο είναι το πιο αποδοτικό για τον τραγουδιστή, για σένα, το να ψάχνεις εσύ ή το να σε ψάχνουν οι άλλοι;

Μ. Κ.: Δε θα έλεγα ότι το ένα είναι πιο αποδοτικό από το άλλο. Και τα δυο. Το υλικό, δηλαδή τα ίδια τα τραγούδια, είναι που σε κάνουν να αποδίδεις ή να μην αποδίδεις...

Το υλικό και η συγκυρία, προφανώς, αυτό που λέμε με μια λέξη του συρμού, η ...χημεία.

Μ. Κ.: Βεβαίως είναι ένα πράγμα πολύ σημαντικό.

Αλήθεια, πώς βρίσκει τη ...χημεία ο τραγουδιστής, ο συνθέτης και ο στιχουργός, με δεδομένα ότι σήμερα κυκλοφορεί πολύ ψώνιο στην πιάτσα, οι δισκογραφικές εταιρείες έχουν τη λογική να βγάλουμε όπως - όπως να πουλήσουμε και υπάρχει πληθωρισμός, κάθε δίσκος έχει 12-15 τραγούδια;

Μ. Κ.: Κατ' αρχήν η ...χημεία είναι σαν τον ίσκιο μας, όταν πάμε να την... πιάσουμε φεύγει μακριά και χάνεται. Άρα είναι κάτι που προκύπτει, χωρίς να μπορείς να το προγραμματίσεις. Είναι περισσότερο θέμα ενστίκτου, θα έλεγα. Μετά αυτό καλλιεργείται. Δηλαδή καλλιεργείται η σχέση πια που έχει να κάνει με την κοινή αισθητική, με κάποιες διαφωνίες ή συμφωνίες ιδεολογικού ή κοινωνικού περιεχομένου. Αυτά καθορίζουν και τη δημιουργία. Οπότε αν βρεις κοινούς παρανομαστές σ' αυτά μετά τα άλλα ρυθμίζονται, νομίζω.

Το κριτήριο είναι αυτό που λέμε να σου κάνει "κλικ".

Μ. Κ.: Ναι αυτό είναι το κλικ. Θεωρώ δηλαδή ότι είναι κάποιοι χώροι που συμφωνούμε εμείς οι δυο και μπορούμε να ανταλλάξουμε απόψεις, να συμφωνήσουμε ή να διαφωνήσουμε. Αυτό, και επίσης μου είσαι ευχάριστος να σε συναναστραφώ. Δε σε βλέπω και... απλά και ανθρώπινα πράγματα δηλαδή.

Πάμε ν' ακούσουμε τα επόμενα τραγούδι, σπονδη στις κοινές φιλολογικές μας σπουδές. Πώς ο Νίκος Πλάτανος μελοποίησε, φαντάζομαι και δικό σου αγαπημένο ποίημα, γιατί για τη «Λυπημένη» και για τα πρώιμα ποιήματα του Γιώργου Σεφέρη, είχα κάνει και στη φιλοσοφική σχολή μια υποτυπώδη εργασία. (Ακούγεται η «Λυπημένη»).

Τα στάδια της ερημνείας

Λέω να μην το αναλύσουμε, για να μη φάμε την ώρα, είναι συγκλονιστικό ποίημα.

Μ. Κ.: Πάρα πολύ καλό και απλό στην διατύπωσή του.

Η μελοποίηση έχει ή δεν έχει πετύχει, διαλέγει ο ακροατής αυτό (και ο αναγνώστης) στο βαθύ νόημα του ποιήματος υπάρχει μια ελαφρά μελωδική νύξη...

Μ. Κ.: Ναι δεν έχει καθίσει πάνω στο στίχο, δεν έχει, κατά τη γνώμη μου, καπελώσει το στίχο, είναι μια πολύ απλή μελωδία, σχεδόν παιδική, η οποία όμως είναι και πεντακάθαρη ελληνική και αυτό είναι το συγκινητικό, θα έλεγα.

Θα μπορούσε να πει κανείς πολλά, τέλος πάντων... Επιστρέφουμε... Ερμηνεύεις ρόλους στο τραγούδι;

Μ. Κ.: Πολλές φορές ναι.

Θέλω να μου το εξηγήσεις αυτό. Οι γνώμες δίστανται. Άλλοι συνάδελφοί σου λένε ότι ερμηνεύουν ρόλους και άλλοι ότι απλώς προσεγγίζουν με την δική τους προσωπικότητα το κάθε τραγούδι. Εσύ;

Μ. Κ.: Νομίζω ότι κάνω και ένα τρίτο, δηλαδή στέκομαι έξω από το τραγούδι. Αυτό που εγώ θεωρώ πιο ουσιαστικό είναι ότι, αφού χρησιμοποιήσω τους ρόλους για να το κατανοήσω και αφού χρησιμοποιήσω τη προσωπική μου άποψη για να το ερμηνεύσω με τον δικό μου κώδικα, το επόμενο βήμα είναι να αποστασιοποιηθώ εντελώς, δηλαδή να φύγω από το τραγούδι, να είναι μόνο η φωνή που το υπηρετεί.

Στο πάλλο δεν ερμηνεύεις το ρόλο;

Μ. Κ.: Αυτό είπα. Όχι πάντα. Άλλες φορές προσεγγίζω το τραγούδι μέσα από τον ρόλο. Αυτό είναι ένα πρώτο στάδιο γνωριμίας. Αν υποθέσουμε ότι το τραγούδι περιέχει μια ιστορία, διαλέγεις το πρόσωπο που θέλεις να προβάλλεις μέσα από την ερμηνεία, για παράδειγμα παίζεις το ρόλο της πληγωμένης ή της ερωτευμένης γυναίκας, του επαναστάτη, ή το θύμα της κοινωνίας ή ο,τιδήποτε. Αυτό συμβαίνει σε ένα πρώτο επίπεδο.

Όταν φοράς ακουστικά και γράφεις στο στούντιο, μια εικόνα, και όταν είσαι με το κοινό, η άλλη εικόνα. Ποια είναι η δική σου στάση σε αυτές τις εικόνες, ερμηνεύτρια ρόλων ή μια αποστασιοποιημένη τραγουδίστρια;

Μ. Κ.: Δεν είναι στάνταρ αυτό, παίζει. Επαναλαμβάνω ότι υπάρχουν 3 φάσεις για μένα. Η πρώτη είναι αυτή των ρόλων, η δεύτερη φάση είναι αυτή της προσωπικής ερμηνείας όπου συνυπάρχουν οι ρόλοι και η τρίτη και η επιθυμητή για μένα, σαν το τελευταίο σκαλί ότι κέρδισα το τραγούδι, το κατέχω και με έχει και εκείνο ανά πάσα στιγμή και ώρα, είναι η πλήρης αποστασιοποίηση. Να μην με απασχολεί ούτε που θα τοποθετηθώ, ούτε πώς θα το πω. Ν' ανοίγω το στόμα μου και να βγαίνει το τραγούδι σαν πνοή.

Αυτό είναι το τεχνικό μέρος.

Μ. Κ.: Όχι! Όχι, δεν είναι τεχνικό μέρος! Το τεχνικό μέρος περισσότερο χρησιμοποιείται στις πρώτες φάσεις, εκεί πρέπει να σκεφτείς και να οργανώσεις ποια νότα θα χρησιμοποιήσεις, που χρειάζεται να αναπνεύσεις, τι τσαλκάζα θα κάνεις πού και πώς. Αυτά είναι τα τεχνικά. Μετά πρέπει να τα ξεχάσεις αυτά όλα και να φύγεις, δηλαδή να είσαι εσύ ένα με το τραγούδι ή

να μην υπάρχει καν.

Άρα αποστασιοποιημένη ερμηνεύεις το ...ρόλο του τραγουδιού. Δεν το λένε σαν λογοπαίγνιο.

Μ. Κ.: Ναι, αλλά δεν είναι αυτό σταθερό. Άλλα τραγούδια με βάζουν σε ένα πολύ έντονο και πρωταγωνιστικό ρόλο και άλλες φορές καταλαβαίνω τον εαυτό μου ότι κάνω αυτό που σου είπα, αποστασιοποιούμαι δηλαδή. Δεν είναι εύκολο βέβαια.

Και σε αυτές τις 3 φάσεις πού βρίσκεται ο συνθέτης και ο στιχουργός; Ή δεν περνάνε καθόλου αυτοί, εσύ το λες όπως το καταλαβαίνεις;

Μ. Κ.: Αυτό που καταλαβαίνω εγώ, όμως, επιθυμώ να έχει μια βάση που να αφορά το συνθέτη και το στιχουργό, γιατί είναι πολύ εύκολο να οδηγηθείς σε λάθος δρόμους...

...να διαστρεβλώσεις την επιθυμία του συνθέτη και του στιχουργού...

Μ. Κ.: Μπράβο! Δηλαδή το τραγούδι είναι ένα κωδικοποιημένο μήνυμα. Πρέπει λοιπόν εγώ που θα μεταφέρω αυτό το μήνυμα στον κόσμο να βρω ποιος είναι ο κώδικας του συνθέτη και του στιχουργού. Γιατί αυτοί οι άνθρωποι χρησιμοποίησαν, επιλέξαν κάποιες μουσικές φράσεις, έτσι και όχι αλλιώς, ή κάποιον ρυθμό, αυτόν κι όχι άλλον, ή κάποιες λέξεις, αυτές κι όχι άλλες; Αυτό έχει κάποια σημασία, δεν είναι τυχαίο.

Κρατήστε, φίλοι, αυτό το τραγούδι, είναι πολύ όμορφο, έχει ήδη παίξει αρκετές φορές στο «Μουσικό Σεργιάνι». Είναι το «Ποινικό Μητρώο» του Δημήτρη Ψαρρά και του Άλκη Αλκαίου. Μετά θα το σχολιάσουμε αφού ακούσουμε και το... [ταίρι του.

Μελωδικά βιώματα

Πώς συνταιριάζεις τη δική σου διαδικασία προσέγγισης και ερμηνείας με τον τρόπο γραφής και σκέψης του συνθέτη και του στιχουργού για τραγούδια που δεν είναι και τόσο εύκολα, δεν είναι σπαραξικάρδια, έχουν και ένα κατά τεκμήριο βαθύτερο νόημα;

Μ. Κ.: Νομίζω ότι εκεί βρίσκεται το προσωπικό μου ενδιαφέρον. Αυτή είναι η χορδή που πάλλεται περισσότερο, όταν τα τραγούδια ...εντάξει τα ερωτικά είναι ωραία, είμαι και από τους ανθρώπους που έχουν ερωτευτεί πολύ στη ζωή τους.

Και ποιος δεν είναι;

Μ. Κ.: Ναι, θέλω να πω ότι γνωρίζω πάρα πολύ καλά τι σημαίνει αυτό, αλλά παρόλα αυτά η μονοδιάστατη εμμονή με το θέμα έρωτας δεν νομίζω ότι κάνει καλό στον έρωτα, και...

Θα φθάσουμε και εκεί. Ας μείνουμε στην ερμηνεία...

Μ. Κ.: Ναι. Αυτό που ήθελα να πω είναι ότι όταν αντιλαμβάνομαι ότι ένα τραγούδι έχει και άλλες προεκτάσεις και δε μένει μόνο στο ζήτημα «εγώ κι εσύ» με ενδιαφέρει περισσότερο να ανιχνεύσω τον τρόπο του πώς θα το προσεγγίσω και πώς θα

το φανερώσω στον κόσμο καλύτερα.

Άλλο θέμα τώρα: Πώς επιλέγεις τα τραγούδια, με βιώματα της δικής σου προσωπικής ζωής; Δε θέλω να μου πεις ποια βιώματα, αλλά πόσο μετράει στην επιλογή των τραγουδιών το προσωπικό βίωμα;

Μ. Κ.: Μετράει αρκετά, θα έλεγα. Διαλέγω τα τραγούδια μου με βιοματικά κριτήρια.

Βρίσκεις σήμερα εύκολα συνθέτες και στιχουργούς με παράλληλους βιοματικούς δρόμους;

Μ. Κ.: Δε θα το έλεγα και δεν είναι μεγάλη μου αγωνία αυτό, να βρω κάποιον που να μοιράζεται τα ίδια ή ανάλογα βιώματα με εμένα, μου αρκεί να χρησιμοποιεί τα δικά του βιώματα για να δημιουργεί. Επίσης όσο χρησιμοποιώ τα δικά μου βιώματα για να διαλέξω κάποιο τραγούδι, άλλο τόσο δεν τα χρησιμοποιώ, με την έννοια ότι δε θα αρνιόμουν ποτέ να τραγουδήσω ένα τραγούδι που δεν έχω εμπειρία από αυτό που λέει, αν θα μου άρεσε το τραγούδι και αν θα συμφωνούσα με αυτό που λέει.

Θα είναι πιο δύσκολη η προσέγγιση.

Μ. Κ.: Εντάξει, αλλά θα με προκαλούσε να το πω αν θα ήταν ένα αρεστό τραγούδι, πέρα αν θα είχα την εμπειρία τη συγκεκριμένη ή όχι.

Να που ξαναγυρίσουμε από άλλο μονοπάτι στους ρόλους. Είναι κατ' αναλογία με τον ηθοποιό, όταν στο έργο ότι ο πρωταγωνιστής αυτοκτονεί δε σημαίνει ότι ο ηθοποιός πρέπει να γίνει αυτόχειρας για να ερμηνεύσει πειστικά τον ρόλο...

Μ. Κ.: Ακριβώς. Συμβαίνει κατ' αναλογία και στο τραγούδι.

Προσαρμόζεις κάποια βιώματα και μηνύματα στο δικό σου τρόπο σκέψης και αντίδρασης σε αυτό που περιγράφει το τραγούδι.

Μ. Κ.: Ε, σαφώς! Γιατί μετά θα έλεγα ψέματα αν δεν το προσάρμοζα στο δικό μου τρόπο έκφρασης.

Ο μίζερος έρωτας

«Θέλω να είμαι λεύτερος και ας τερματίζω δεύτερος», όμορφος στίχος και ευρηματικός όπως και ο άλλος του Αλκαίου «Χωρίς χιονιά χιονίζομαι, χωρίς νοτιά νοτίζομαι...» Σήμερα μπορεί ο τραγουδιστής, ο συνθέτης, ο στιχουργός να ξεφύγουν από αυτό τον αρρωστημένο, τον μονοδιάστατο ερωτισμό.

Μ. Κ.: Ε, ναι! Ένας τρόπος είναι να κάνει ένα τραγούδι που το θέμα του να είναι διαφορετικό.

Ένας άλλος τρόπος είναι όπως το παλιό τραγούδι που έβλεπε την κοινωνική διάσταση του έρωτα.

Μ. Κ.: Σαφέστατα γιατί κι ο έρωτας υπάρχει εκεί που δεν τον ψάχνεις, εκεί τον βρίσκεις συνήθως, αν συνεχώς μιλάς για αυτόν, νομίζω ότι εξασθενεί.

Σήμερα στα σκυλάδικα τραγούδια, αλλά και ορισμένοι άλλοι συνθέτες με το πρόσχημα της αναζήτησης καινούριων τρόπων έκφρασης μένουν μονοδιάστατα προσκολλημένοι στην ερωτική απογοήτευση.

Μ. Κ.: Είναι γιατί οι περισσότεροι από μας ερωτευόμαστε κάποιον ο οποίος κλαίγεται και θεωρούμε ότι δεν μπορεί να ζήσει χωρίς εμάς, ερωτευόμαστε δηλαδή την αδυναμία του άλλου, την αδύναμη στάση του απέναντι στη ζωή και τρέχουμε να τον βοηθήσουμε μέσα από τον ερωτά μας, ενώ η «Σβούρα» για παράδειγμα παρουσιάζει κατά την γνώμη μου έναν άνθρωπο που είναι κατ' εξοχή ερωτεύσιμος, εφόσον δέχεται να ζει έτσι και κατ' αυτήν την έννοια παρουσιάζει ένα διαφορετικό έρωτα, έναν πιο κοινωνικό έρωτα. Έναν απελευθερωμένο έρωτα από αυτήν την μίρλα και το κλάμα, θα μ' αφήσεις και θα πεθάνω και θα σε σκοτώσω και τα συναφή.

...και το "Ποινικό μπτρώο" το ίδιο κάνει.

Μ. Κ.: Στο «Ποινικό μπτρώο» είναι πιο μέσα στο μάτι του κυκλώνα αυτός ο άνθρωπος, υπάρχει και μια κίνηση ότι εγώ θα φύγω αλλά θα είμαι στις αναμνήσεις σου και όμως καίγομαι, πονάω για σένα, αλλά με τον στίχο του Αλκαίου δεν εκκυδαίγεται μέσα από την υπερβολή το συναίσθημα. Όλοι έχουμε και τις ακραίες στιγμές που αισθανόμαστε ότι τα πράγματα τελειώνουν για να ξαναρχίσουν.

Μα τώρα... Σε ρωτάω με το χέρι στην καρδιά: Θα μπορούσες να κάνεις ή να δεχτείς ερωτική εξομολόγηση με τα σημερινά καψουροτραγούδα;

Μ. Κ.: Όχι φυσικά.

Θα απεχθανόμουν την κοπέλα που σε μια ιδιαίτερη μας στιγμή θα τα τραγουδούσε έστω και για πλάκα.

Μ. Κ.: Ε ναι! Είναι γιατί η δική σου ερωτική χώρα ποτίζεται από άλλα πράγματα.

Ίσως η γυναικεία ψυχολογία είναι πιο ευάλωτη στο μονοδιάστατο κλαψιάρικο τραγούδι, έχουμε και στη λογοτεχνία ανάλογες τάσεις, το γυναικείο μυθιστόρημα...

Πάμε να ακούσουμε το δεύτερο από τα κατά την γνώμη μου πιθανά διαχρονικά τραγούδια, την περίφημη «Σβούρα» του Βασίλη Γκάντζου. Τώρα να ολοκληρώσω το σχόλιο για τη «Σβούρα» και το «Ποινικό Μπτρώο». Ο δίσκος σου είχε αρκετές αρνητικές κριτικές. Καθόλου κακό για σένα. Στην εποχή μας η καλύτερη διαφήμιση είναι η αρνητική. Αποδείχθηκαν, όμως, ακόμα μια φορά δυο από τις παραδοξολογίες του Όσκαρ Ουάιλντ, ότι όταν οι κριτικοί διαφωνούν μεταξύ τους σημαίνει ότι ο καλλιτέχνης συμφωνεί με τον εαυτό του και ότι κάθε κριτική είναι άχρηστη. Ανεξάρτητα αν τους φταίει το εξώφυλλο, αν ένα κομμάτι μπορεί να θυμίζει, και άλλες λεπτομέρειες, όμως αν μη τι άλλο υπάρχουν δυο σημαντικά τραγούδια που οι... κριτικοί δεν τα εντόπισαν. Φάνηκε η ανοησία τους, η προσπάθεια εξυπνακισμού, να πιαστούν από κάπου για να πουλήσουν μουρτίτσα. Δε σε καλώ, βέβαια, να πάρεις θέση. Κλείνει η παρένθεση.

Μ. Κ.: Εγώ τώρα θα σου απαντήσω ότι δε θα έκρινα ...γυναικεία αυτήν την τάση.

Υπάρχει όμως αυτή η τάση στη λογοτεχνία για παράδειγμα...

Μ. Κ.: Ναι αλλά σε έναν ανδροκρατούμενο κόσμο η γυναίκα είναι ο καθρέφτης του άνδρα, άρα εσείς είστε αυτοί που προωθείτε αυτήν την εικόνα...

Ωχ! Τώρα στο τέλος πάμε για φεμινιστικό καβγά...

Μ. Κ.: Ε, αυτό ήθελα να πω, ότι όποιο τραγούδι και στίχος, για μένα, εφόσον ζητήθηκε η άποψή μου, προωθεί με μη δημιουργικό τρόπο τον πόλεμο του αρσενικού και του θηλυκού, με μη δημιουργικό τρόπο, επαναλαμβάνω, μόνο και μόνο να διαφωνούμε για την διαφωνία, εμένα δε με βρίσκει σύμφωνη, ούτε πολύ περισσότερο με ερεθίζει.

Ηλεκτρικός ή φυσικός ήχος, στο τραγούδι, στη συναυλία, στη ζωή;

Μ. Κ.: Δεν είναι δίλημμα για μένα αυτό πραγματικά. Για μένα η ουσία είναι αλλού, στον πυρήνα του κάθε

τραγουδιού που δεν έχει να κάνει με το φόρεμα που φοράει κάθε φορά. Έχουμε ακούσει ρεμπέτικα τραγούδια με ηλεκτρικές κιθάρες. Έχουμε ακούσει δημοτικά με σαξόφωνα. Έχουμε ακούσει πολλά. Υπάρχουν πράγματα που είμαι σίγουρη ότι ακόμα και ένας παραδοσιακός μουσικός θα τα αποδεχθεί και άλλα για τα οποία θα μιλήσει αρνητικά. Το θέμα είναι το συναίσθημα και το αισθητικό αποτέλεσμα.

Το χειμώνα τι θα κάνεις;

Μ. Κ.: Το χειμώνα θα κάνω ένα πρόγραμμα στο Αερικό. Θα έχω μαζί μου δυο νέους άνδρες, έναν τραγουδιστή τον Δημήτρη Σταματέλο και τον κύριο Βασίλη Γκάτσο από την Θεσσαλονίκη.

Πέρασε κιόλας ο χρόνος, απότομη αποφώνηση υπό την απειλή του ...ρολογιού. Είχαμε πολλά να πούμε ακόμα. Απέραντος και προπαντός ολάνθιστος ο κήπος του ελληνικού τραγουδιού και των δουλετών του. Γι' αυτό ίσως τα πιο σημαντικά μένουν, εντυχώς, άγραφα, ή για να ακριβολογούμε ανείπωτα...

Η λυπημένη

Γ.ΣΕΦΕΡΗ

Στην πέτρα της υπομονής
κάθισες προς τὸ βράδυ
με του ματιου σου το μαυράδι
δείχνοντας πως πονείς·

κι είχες στα χείλια τη γραμμή
που είναι γυμνή και τρέμει
σαν η ψυχή γίνεται ανέμη
και δέονται οι λυγμοί·

κι είχες στο νου σου το σκοπὸ
που ξεκινά το δάκρυ
κι ήσουν κορμί που από την άκρη
γυρίζει στον καρπὸ·

μα της καρδιάς σου ο στεναγμὸς
δεν βόγκηξε κι εγίνη
το νόημα που στον κόσμο δίνει
έναςτρος ουρανός.

Ποινικό μητρώο

Η ζωή γοργά κυλά
πέντε κλαίει μια γελά
ὄρκοι αναβολές κι απάτες
και συ να λες ότι δε φταις.

ΡΕΦΡΕΝ

Χωρίς χιονιά χιονίζομαι
χωρίς νοτιά νοτιζομαι
μακριά σου φεύγω να σε βρω
σαν ξεχασμένο θησαυρό
κι αν δε γυρίσω θα 'μαι εκεί
π' ακούς θλιμμένη μουσική.

Καταδίκες, χωρισμοί
κι ανοιχτοί λογαριασμοί
είσαι ποινικό μητρώο
που μια ζωή μ' ακολουθεί.

Η σβούρα

Μ' αρέσει να στριφογυρνῶ
κι ὅλο τον κόσμο να κοιτώ
ν' αλλάζει χίλιες φορεσιές
στις μανιασμένες του στροφές.

Θέλω να βλέπω ζωγραφιές
στα πρόσωπα και τις καρδιές
θέλω να μάθω να φιλοῦν
ὄσοι για θάνατο μιλοῦν.

Μ' αρέσει να στριφογυρνῶ
κι ὅλο τον κόσμο ν' αγαπῶ
αυτοὺς που μείνανε παιδιὰ
κι ὄσοι ξεχάσαν τη χαρὰ.

Θέλω να εἶμαι λεύτερος
κι ας τερματίζω δεύτερος
μέσα στην πλάνη μου σοφός
απ' τὸ σκοτάδι να βρω φως.

Νίκος Κουρουπάκης

«Η μουσική με δυναμώνει, με κάνει ν' αντιμετωπίζω τα άγχη μου καλύτερα»

του Αντρέα Ντούσκα

Το background αυτής της κουβέντας με το Νίκο Κουρουπάκη, ακριβώς τη μέρα που κοσμογονικές αλλαγές συντάραζαν τον "έρμο" το πλανήτη μας, ήταν φλιτζανάκια του καφέ που πηγαίνοερχόντουσαν αλαφιασμένα κι αυτά, συμμετέχοντας θαρρείς στην γενικότερη ανησυχία. Απομαγνητοφωνώντας λοιπόν αυτή τη συνέντευξη-συζήτηση διαπίστωσα πόσο μονότονος - πλην όμως ζωντανός - ήταν αυτός ο ήχος. Παρακολουθώντας ιδίοις όμμασιν μια μέρα αργότερα μία από τις πρόβες του νέου εγχειρήματος των Νικολακοπούλου, Σπάθα, Αντύπα με το σημαδιακό τίτλο Νεάπολις, είδα το Νικόλα να συνυπάρχει αρμονικά με μία πλειάδα ανθρώπων με κοινό όραμα, υπηρετώντας μ' ένα τρόπο κάποιου είδους ηθική της αισθητικής. Ο Νίκος Κουρουπάκης -χωρίς αυτό να μοιάζει κλισέ- στην πιο δημιουργική φάση της ως τώρα πορείας του, απλώς ίσως όσο και κάποιοι άλλοι, λυρικός όσο λίγοι, ισορροπημένος όσο ακόμα λιγότεροι με τη συνοδεία ενός διπλού ελληνικού καφέ ακούστε τί μου φανέρωσε:

Ηταν εκ των ων ουκ άνευ η αναφορά του στην εντελώς καινούργια ιδέα, που συμμετέχει ενεργά: «Είναι κάτι επίκαιρο και αναγκαίο. Η Λίνα Νικολακοπούλου, ο λόγος της, η σκέψη γύρω από το τί θα ειπωθεί με λόγια αλλά και οι Σπάθας- Αντύπας ζουν μέρες αλήθειας. Και δεν είναι συνύπαρξη απλώς. Είναι συνεργασία. Είναι μια γνήσια προσπάθεια. Έχουν ανάγκη να πούνε κάτι και καταγράφουν την εποχή μας με τον τρόπο τους. Το καλό είναι ότι προσεγγίζουν εμάς τους συντελεστές. Ένα δείγμα πολύ μεγάλης ωριμότητας δικής τους. Αυτή τη στιγμή είναι σε θέση να πουν πολλά πράγματα κι έχουν αποδείξει επανειλημμένα ότι αυτό που κάνουν το αγαπάνε και το προσέχουν. Θέλουν να δώσουν και δίνουν. Κι έτσι πρέπει να είναι η τέχνη, η τέχνη δίνεται, μοιράζεται. Κι αν μη τι

άλλο νιώθω τυχερός που συμμετέχω σ' αυτή την καινούργια πρόταση.» Μεγαλωμένος στη Αμερική, κατόρθωσε να προσπεράσει το σκόπελο του εύκολου και του ευκαιριακού και ν' ακολουθήσει το δρόμο της αρετής του ελληνικού τραγουδιού που αν και μοιάζει στενός και κακοτράχλος στην αρχή, πλαταίνει και καλύτερεύει στη συνέχεια: «Το ελληνικό τραγούδι το έμαθα στην Αμερική. Τα βιώματα μου ήταν μια θάλασσα και από καλλιτεχνικής και από πολιτιστικής πλευράς. Γνώρισα το καλό ελληνικό τραγούδι κι αυτό που γνώρισα αυτό προσπαθώ να κάνω. Αυτά που κάνω τώρα είναι αυτά που βιώνω και χαίρομαι που μπαίνω στο νόημα και της λογοτεχνίας μας γιατί δε συγκρίνεται με άλλα πράγματα ο τρόπος που εκφραζόμαστε, ο ελληνικός, είναι μοναδικός. Ευτυχώς βρέθηκαν άνθρωποι μπροστά

μου, που με τις συμβουλές τους και τα διάφορα που μου είπαν, με βοήθησαν να ιχυροποιήσω μέσα μου αυτά που σκόπευα να κάνω. Και τώρα πάλι αισθάνομαι ασφάλεια, έχω αφεθεί σ' αυτή την ομάδα γιατί αυτοί οι άνθρωποι είναι δάσκαλοι κι όχι με τη σοβαροφανή έννοια του όρου γιατί αν καθίσεις μαζί τους, θα σου ανοίξουν δύο πόρτες που θα σου δώσουν πέντε ιδέες στο μυαλό και στη ψυχή, το να συζητήσεις μ' αυτούς και μόνο είναι βέβαιο πως θα αποκομίσεις πράγματα.»

Η δισκογραφική του παρουσία αντιστρόφως ανάλογη με τα χρόνια που ασχολείται. Οι συνεργασίες του με το Νίκο Ζούδιανη και το Μανώλη Γαλιάτσο ήταν ένα καλό εφελήριο και οδηγός γι' αυτά που οραματίζεται: «Ο καθένας έχει τη μοίρα του στα χέρια του κι όσο πιο σκληρά δουλέψει, όσο πιο αληθινός είναι και δεν το κάνει για να επωφεληθεί βραχυπρόθεσμα -γιατί η φήμη και τα λεφτά είναι «διάλογοι» σε θολώνουν, σε αποπροσανατολίζουν, δε σκέφτεσαι καλά, γίνεσαι εργολάβος- τόσο πιο κοντά έρχεται στη αλήθεια και άρα στην ποιότητα. Γιατί η ποιότητα αυτό ακριβώς είναι, η αλήθεια. Η συμβουλή που μπορώ να δώσω σε μένα είναι να κάνω προσωπική δουλειά και να προσπαθώ να οραματίζομαι πράγματα, να βλέπω πράγματα μέσα μου και να συνεργάζομαι, όλα δε μπορείς να τα κάνεις μόνος. Είναι θεμελιώδεις να υπάρχει συνεργασία, συνεννόηση. Πιστεύω στο συν.. των πραγμάτων. Η αλήθεια είναι πολύ ξεκάθαρη. Ό,τι καταλαβαίνεις κάνεις, ό,τι νιώθεις θα κάνεις, όσο πεινάς θα ψάξεις να φας. Χωρίς να επιδίξασαι σε εκπώσεις. Είμαι απόλυτος, στο αν πρόκειται να κάνεις κάτι που να' χει μια αλήθεια και να πρέπει να πεινάσεις. Να πεινάσεις!»

Τον ρώτησα αν καλλιιεργεί κάποιες ψευδαισθήσεις στη δουλειά του που να τον βοηθούν να την κάνει καλύτερα, να' ναι απερίσπαστος από τις Ξειρήνες που ούτως ή άλλως παραμονεύουν πάντα και παντού. Ήταν καταπέλτης: «Ψεύτικα δεν ονειρεύομαι. Μόνον αληθινά. Η πραγματικότητα μπορεί να είναι οδυνηρή και θετικά και αρνητικά. Ακόμα κι αν γνωρίσεις μια ξαφνική επιτυχία αυτό μπορεί να σε καταστρέψει. Ούτε πάλι είναι φρόνιμο να οραματίζεσαι ανέμελα, σκόρπια, χωρίς να' χεις κάνει την εργασία που χρειάζεται. Η προσπάθεια είναι προσέγγιση. Πρέπει να κάνεις ένα βήμα για να δεις ποιο θα είναι το επόμενο, πρέπει να επιδιώξεις συγκεκριμένα. Ποτέ αφηρημένα. Κι ύστερα ο χρόνος κάνει τη δουλειά του, ξεχωρίζει τα πράγματα κι ενίοτε τα προκαθορίζει. Η πραγματικότητα είναι να κάνεις αυτό που ξέρεις καλά να κάνεις όχι απλά να' σαι στο προσκήνιο γιατί αλλιώς τα πράγματα χάνουνε την πραγματική τους όψη, γίνονται ερμαφρόδιτα, φτηνά.»

Οι ερωτήσεις διαδέχονταν η μία την άλλη. Μπορεί να γίνει η καλή μουσική κυματοθραύστης σ' ό,τι επικρατεί σήμερα; Νιώθεις περιορισμένος στην ελληνική μουσική πραγματικότητα και πώς βλέπεις αυτό το κλίμα παγκοσμιοποίησης στη μουσική; «Έχουμε άπειρους δρόμους στην ελληνική πραγματικότητα που μας δίνουν την δυνατότητα να εκφραζόμαστε και ποιητικά και μουσικά. Δεν είναι τυχαίο, νομίζω, που η παγκόσμια μουσική έχει στερέψει και ψάχνει στην παραδοσιακή μουσική για να βάλει στοιχεία στη pop διάθεσή της. Όταν κάτι γίνεται καλόγουστα, με καλή αισθητική, ναι, μπορεί να γίνει κυματοθραύστης. Πρέπει να ξεκινάς μ' ένα αθώο, παιδικό όραμα. Σαν παιχνίδι. Θυμήσου με πόση λαχτάρα τρέχουμε να παίζουμε. Μόνο τότε δημιουργείς, εκεί έρχεται η σπίθα, ο κεραυνός. Πρέπει ν'

αρχίζεις από μια αθώα πηγή, καθαρή, για να βγει κάποια αλήθεια, κάποιο αίσθημα. Όλα τ' άλλα είναι τεχνητά κίνητρα. Κι όποιος ξενικά με τέτοια κίνητρα πάει να πει ότι έχει πονηρέψει.» Η μουσική και τα τραγούδια ούτως ή άλλως είναι καταλύτης γι' αυτούς που αναζητούν κι ενδεχομένως βρίσκουν νόημα στην ύπαρξή της. Ομοίως και για το Νικόλα: «Η μουσική με δυναμώνει, με κάνει ν' αντιμετωπίζω τ' άγχη μου καλύτερα.»

Δεν μπορείς να βλέπεις χρησιμοθηρικά τη μουσική.

Σχέδια για το μέλλον δεν είναι αποσαφηνισμένα. Τα «σίγουρα» όμως είναι συγκεκριμένα: «Καλός στίχος, μελωδίες που ακούγονται και σου δημιουργούν καλά πράγματα μέσα σου, ενορχήστρωση άρτια και τέλος ερμηνεία που να ποτίζει το τραγούδι. Τεχνολογικά σήμερα μας δίνεται η δυνατότητα να κάνουμε πολλά πράγματα, αρκεί να σεβαστούμε αυτό που κάνουμε για να βγει ένα αποτέλεσμα άρτιο τεχνικά και αισθητικά.»

Off the record είπαμε κι άλλα χαριτωμένα και θυμωμένα. Ο χρόνος όμως τρέχει. Ωραίες είναι οι κουβέντες, όταν δεν έπεται όμως πρόβα και υποχρεώσεις που τρέχουν. Ανανεώσαμε το ραντεβού για το εγγύς μέλλον και μετά ο Νίκος χάθηκε στο πλήθος. Εγώ πάλι έμεινα αποσβολωμένος να κοιτάζω τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων. Λαθραναγνώστης για πρώτη φορά στη ζωή μου.

Εικόνα από μία παρασκηναϊκή πόλη - Νεάπολις.

Υψώσεις του Τιμίου Σταυρού. Απόγευμα Παρασκευής. House of Art. Άνθρωποι, καλώδια και μουσικά όργανα, ένα αδιαίρετο σύνολο. Ο Σπάθας αναζητά ένα τσιγάρο. Ο Βουτσινάς με το διεισδυτικό του βλέμμα και τη περιπαιχτική του ματιά κάθεται λίγο πιο δίπλα μου. Ανταλλάσσουμε μία θερμή χειραψία και για όση ώρα καθόταν εκεί σχεδόν έβλεπα την αύρα του ν' αγκαλιάζει όλους στο χώρο. Ανοίγει τα φωτοτυπημένα χαρτιά του. Η Λίνα μιλάει πιο 'κει σε μία κάμερα, προσδιορίζοντας αυτό που σε λίγες μέρες θα δει τα φώτα της δημοσιότητας. Ο Αντύπας φαίνεται να δίνει το τέμπο και να' χει τη γενική εποπτεία. Είναι εξάλλου από τις τελευταίες τους πρόβες. Η Παπούλια σεικίννη, πότε ανεβαίνει στη σκηνή και πότε ξεφυλλίζει υπογραμμίζοντας κομμάτια από την Αέναη Ευορία του Πασκάλ Μπούκνερ. Ο Ζαχαράκης, ψηλός και αδύνατος, με μια εκκωφαντική ηρεμία, ήσυχος, αναδύει μια σιγουριά γι' αυτό που γίνεται. Οι υπόλοιποι νέοι τραγουδιστές πίσω από ένα τραπέζι μελετούν κάποιες τελευταίες λεπτομέρειες και μοιάζουν σαν πρωτάκια σε θρανίο. Ο Σταύρος Αραπίδης, εις εκ των κιθαραριστών δέχεται ευχές (είναι η γιορτή του) και μια διαβεβαίωση - δέσμευση από τη Λίνα: «Βάσει της πίστεως μου στην Ύψωση στις 9.00 θα έχεις φύγει». Ο Νίκος Πολίτης στο μπάσο με τη συνοδεία του Καλατζάκου στα πλήκτρα παίζουν κάποιες νότες από το Fragile του Sting. Ο νεαρός Ανδρεάδης, στα πλήκτρα σερφάρει στο διαδίκτυο ώσπου να δοθεί το γενικό πρόσταγμα. Η πρόβα ξενικά. Όλοι επί σκηνής: «Είμαι, είσαι, είμαστε Άγγελοι, Εξάγγελοι..»

Ήταν η Λίνα πριν 10 χρόνια δια στόματος της Ελευθερίας (βλέπε: Αλβανιτάκη) που έλεγε πως «αν είχε ο πόνος αίμα θα κοκκίνιζε βουνά.»

Εμβαθύνοντας ακόμα περισσότερο τώρα καταλήγει πως δεν είναι όλοι οι πόνοι χρήσιμοι.

Όταν θα διαβάζετε αυτές τις γραμμές η παράσταση θα' χει δρομολογηθεί και θα 'χει σταχυολογήσει και τις κριτικές της, αλλά αυτό εδώ είναι η ματιά ενός παρείσακτου.

Από το βιβλίο του Φώντα Λάδη

«Παράδοση και προοπτική-Κείμενα για την τέχνη και τον πολιτισμό»

(Εκδ. Πύλη, 1987)

Μά ν ο ς Λ ο ί ζ ο ς

ΑΝΤΙΟ, ΜΑΝΟ*

«Θα έρχεσαι να με βλέπεις;» Ήταν η θλιμμένη ερώτηση που μου έκανε ο Μάνος εδώ και ενάμιση μήνα περίπου. Ήταν άρρωστος βαριά στο Γενικό Κρατικό της Αθήνας, μετά από το πρώτο εγκεφαλικό επεισόδιο. Σκεφτόταν, με τις προτροπές των φίλων του, να πάει για θεραπεία στη Μόσχα.

Όλα θα ήταν καλύτερα εκεί. Το μόνο πρόβλημα, η έλλειψη για κάποιο διάστημα, άμεσης επαφής με τους οικείους και φίλους. Και το πρόβλημα της γλώσσας, της εποικινωνίας, παρόλο που όλο και κάποιοι ή κάποιοι Έλληνες θα βρίσκονταν στο ίδιο νοσοκομείο μ'αυτόν.

Ενα από τα επιχειρήματά μου ήταν πως τον ίδιο καιρό θα τύχαινε να βρίσκομαι και 'γώ στη Μόσχα.

«Θα έρχεσαι να με βλέπεις;» Και 'γώ του υποσέθηκα, φυσικά, πως ναι, όσο γινόταν περισσότερο, όσο μου επέτρεπαν οι μεγάλες αποστάσεις, ο χειμώνας, τα εντατικά μαθήματα στο Ινστιτούτο Ρωσικής Γλώσσας Πούσκιν.

Μόλις έφτασα, του έστειλα με το Βασίλη Κάτρη, το δέμα που μου είχε δώσει ο Αχιλλέας την ημέρα που θα έφευγα - κασέτες, βιβλία. Μετά πήρα ένα μόνιμο επισκεπτήριο. Ήρθα να σε δω, Μάνο, αλλά ήταν πια αργά. Χαροπάλευες.

Θα γραφτούν πολλά στις ελληνικές εφημερίδες. Θα παιχτούν πολύ τα τραγούδια του Λοΐζου τούτες τις μέρες στο ραδιόφωνο (αλλά πόσο πιο πολύ, αφού ακουγόντουσαν συνέχεια).

Από καταγωγή Κύπριος και περισσότερο Αιγυπτιώτης - που ήρθε στην Ελλάδα τελειώντας το Γυμνάσιο για να σπουδάσει στην Ανωτάτη Εμπορική - ο Μάνος κατάφερε αμέσως να γίνει

πιο πολύ από μας Έλληνας. Έκανε πολλούς συναδέλφους του να τον ζηλεύουν, χωρίς όμως να πάμουν να τον αγαπούν. (Κι αυτό γιατί δεν είχε το μικρόβιο της χωρίς λόγο αντιδικίας, της τεχνητής προβολής, της πάνω από το μέτρο δημοσιότητας).

Τι να τα κάνει τα περισσά παινέματα; Ξεχώρισε νωρίς σαν αυθεντική, διαλεκτική μονάδα σε μία περίοδο μουσικών ογκόλιθων, ανάμεσα στις συμπληγάδες των διακογραφικών μονοπωλίων και γενικά σε ένα χώρο πληθωρικής προσφοράς και σημαντικής μουσικής παράδοσης, μέσα στον οποίο και το πολύ καλό έμοιαζε συχνά για μέτριο. Πάντρεψε την ποιότητα με την ανταπόκριση του μεγάλου κοινού.

Ταυτόχρονα, Μάνο, γιατί να το ξεχνάμε, κόπιασες αφάνταστα μαζί με δύο-τρεις άλλους, να βάλεις τα θεμέλια ενός σωστού συνδικαλισμού στο χώρο του ελληνικού τραγουδιού. Πολέμησες αυτούς που μας κλέβουν την πνευματική ιδιοκτησία. Στενοχωρήθηκες, έχασες πολύτιμες δυνάμεις και σ' αυτό τον αγώνα.

Τον πρωτογνώρισα στο Σύλλογο των Φίλων της Ελληνικής Μουσικής (ΣΦΕΜ) το 1962. Εποχή δύσκολων δημοκρατικών αγώνων αλλά και πολιτιστικής αναγέννησης. Εκεί, στην οδό Σόλωνος σύχναζε και ο Χρήστος ο Λεοντής. Η Μάρω η Λήμνου, η πρώτη γυναίκα του Λοΐζου. Η Μαρία η Φαραντούρη. Ο Μάνος ο Ελευθερίου. Ο Διονύσης ο Σαββόπουλος. Και πολλοί άλλοι, συνθέτες και ποιητές και τραγουδιστές.

Ο ΣΦΕΜ οργάνωσε και την πρώτη συναυλία του Μάνου και του Χρήστου Λεοντή. Τότε γράψαμε το «Καράβια αλήτες» και λίγο αργότερα το «Κόκκινη πόλη μέσ' στ' αγιάζ». Έτσι αρχίσαμε.

σελίδες

Πίνοντας κρασί στο παισαιζίδικο του Νώντα στην Αλεξάντρας, γράφοντας μία μία τις λέξεις και τις νότες.

«Στο 'να μου χέρι το τσιγάρο μοιάζει με χαμένο φάρο, κι όταν θα σβήσει, θά 'ρθει μπόρα, σκόλασε το γλέντι τώρα...»

Τότε που πραγματικά μοιράζαμε το τσιγάρο, το φωμί, τα πάντα. Που ηγαίναμε με τα πόδια στην άλλη άκρη της Αθήνας για ένα πιάτο φαγητό. Και συνήθως ηγαίναμε στου Μάνου, για να μοιραστούμε ακόμα και αυτό που δεν μπορούσε να μοιραστεί.

«Θεία Μάρω, φύλαξε και για μας λίγο φαΐ...»

Μετά ήρθε η δικτατορία. Πάλι στου Μάνου. Στη Φιλιππουπόλεως. Στα Σεπόλια. Πέντε και δέκα άτομα μαζί για λίγο ρύζι. Η Μυρσίνη ήταν μωρό. Η θεία Κωνσταντίνισσα, αδελφή της μητέρας του, μικρή πολύ στο σώμα, που μόλις είχε έλθει από την Αλεξάνδρεια - οι γονείς του Μάνου θα ερχόντουσαν αργότερα - να μας φροντίζει όλους και να την πειράζουμε όλοι.

Και μετά, τις πρώτες μέρες του Σεπτεμβρίου του 1967, οι ομαδικές συλλήψεις στελεχών του ΠΑΜ: Πιάστηκε ο Μίκης! Τον Μάνο τον κάλεσαν στην ασφάλεια. Είχε ένα κυριακό διαβατήριο, αποφάσισε να φύγει για λίγο καιρό. Αποχαιρετιστήκαμε.

Πού να ξέρουμε πώς μετά από λίγες μέρες θα έπρεπε και γω να κάνω το ίδιο. Ξαναβρεθήκαμε στη Ρώμη στην Πανσιόν «Σαν Μικέλε» στη βία (οδό) Γκρεγκόριο Σεπίμο.

Μετά από λίγο, ο Μάνος γύρισε στην Αθήνα και το 1973 ήταν πάλι ο πρώτος άνθρωπος που γύρεψα να δώ, γυρίζοντας και γω. «Βαποράκι του Μπουρνόβα - Και καρότσα της στεριάς - Πόσα τάληρα γυρεύεις - στον Περαία να με πας»

«Αχ, χελιδόνι μου - πώς να πετάξεις». Μέσ' την μαύρη νύχτα τα νέα παιδιά κεντούσαν την αστροφεγγιά του Πολυτεχνείου.

Ήρθε η μεταπολίτευση, αλλά ποτέ δεν ήταν όπως τότε, όπως πριν από το 1967. Για μας τουλάχιστον. Ίσως γιατί η κάθε γενιά δένεται περισσότερο με τα πρώτα της βιώματα, ίσως και για άλλους λόγους.

Συζητήσαμε μια καινούργια δουλειά. Στίχους για 20 πολιτικά τραγούδια. Δύο μέρες μετά έπαθε το εγκεφαλικό επεισόδιο.

Μας συνήθισες σιγά-σιγά Μάνο, στην ιδέα πως κάποτε μπορεί και να μας λείψεις. Πάλεψες καιρό, παλληκαρίσια. Κι είχες αρχίσει να παίρνεις και πάνω σου. Περπατούσες, κουνούσες το λαβωμένο χέρι σου, σκεφτόσουν και μιλούσες θαυμάσια. Οι γιατροί ήταν ικανοποιημένοι. Οι Έλληνες φίλοι σου στο νοσοκομείο το ίδιο. Πιστέψαμε πως θα γινόσουν πάλι εντελώς καλά. Κι εσύ...

Ας μη πούμε τώρα τις συνηθισμένες κοινοτοπίες. Ότι δεν πειράζει, ότι θ' ακούμε την αισιοδοξία των τραγουδιών σου, ότι θα θυμόμαστε την ομορφιά του προσώπου σου και την απλοχεριά της φιλίας σου, τη συνεπιά σου και ότι όλα θα ζουν στη δική μας ζωή.

Αλίμονο, πειράζει! Και μάλιστα όσο δεν μπορούσαμε να φανταστούμε. Πειράζει όλη την Ελλάδα. χωρίς την παραμικρή υπερβολή.

Και για κάτι άλλο θα σε θυμόμαστε. Θα σε θυμόμαστε πολύ. Γιατί είχες ελατώματα, αδυναμίες. Ήσουν πολύ ανθρώπινος. Να μια σου αδυναμία: Παρόλο, που σε λέγαν αργό, πάντα βιαζόσουν, πάντα έφευγες πρώτος. Πώς να σε προλάβουμε; Ήσουν άτυχος. Είχες κατεστραμμένη υγεία. Αλλά ήταν και το κατεστραμμένο σύστημα σχέσεων μέσα στο οποίο όλοι ζούμε, που σε κούρασε πολύ. Και όλους μας κουράζει...

Z

*Γράφτηκε τη μέρα που ο Μάνος Λοΐζος πέθανε στη Μόσχα, στις 18 Σεπτεμβρίου 1982

επιμέλεια: Θανάσης Σουλβός

Μά
νος
Λοΐ
ζος

Ο Μάνος Λοΐζος

ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

του Κώστα Μπαλαχούτη

Ο Μανώλης Αγγελόπουλος είναι ένας από τους μεγαλύτερους λαϊκούς ερμηνευτές που ανέδειξε αυτός ο τόπος. Ο μόνος που τόλμισε να «κοντράρει» σε δημοτικότητα και απήχηση τον «αυτοκράτορα» του λαϊκού τραγουδιού Στέλιο Καζαντζίδη την περίοδο της απόλυτης κυριαρχίας του στο μουσικό στερέωμα, γύρω στα 1959. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις συνοικίες του Πειραιά και της Αθήνας αλλά και στην επαρχία, το μουσικό κοινό χωρίστηκε σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα, τους «Καζαντζιδικούς» και τους «Αγγελοπουλικούς».

Άσμα
το λαϊκό

ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ

Ο Αγγελόπουλος γεννήθηκε το 1939 στην Καβάλα. Εκεί έχω καταλήξει ύστερα από συζητήσεις που είχα με φίλους, συγγενείς και συνάδελφους του. Ο ίδιος σε διάφορες συνεντεύξεις που έδινε κατά καιρούς, έλεγε ότι γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, μερικές φορές στην Καβάλα και άλλες... στη Δράμα. Με μισή ευχή, ασαράντιστος ακόμα, πηγαίνει μαζί με την οικογένειά του στον Άγιο Αθανάσιο της Δράμας. Το 1947 βρίσκεται στο Ηράκλειο της Κρήτης, στα τσαντίρια. Στα 14 του χρόνια μένει ορφανός από πατέρα. Το «καραβάνι» τον φέρνει στα Κάτω Πετράλωνα και στη συνέχεια στην Αγία Βαρβάρα. Πουλούσε κιλίμια, κουβέρτες κι ό,τι άλλο είδος ήταν εμπορεύσιμο. Πολλές φορές κατέληγε στο τμήμα γιατί οι αστυνομικοί κυνηγούσαν τους μικροπωλητές και τους πλανόδιους. Μαζί με ένα φίλο αποφάσισαν να φτιάξουν δύο κασελάκια. Έτσι ξεκίνησαν να κάνουν τα λουστράκια και να γυαλίζουν παπούτσια στον Πειραιά. Έκανε τον αχθοφόρο, το γκαρσόνι...

Το μεγάλο του πάθος ήταν η μουσική και το τραγούδι. Σε ένα λοφίσκο με ραπανάκια στην Αγία Βαρβάρα μάζευε τα τσιγγανόπουλα και τους τραγουδούσε με τις ώρες. Το 1957 τον κορόιεδευαν όταν πήγαινε στα λαϊκά μαγαζιά της περιοχής του (*Περιβόλα, Κεφάλα* στην Κοκκινιά, *Βλάχος* και *Κίπος του Αλλάχ* στο Αιγάλεω) και παρακαλούσε να τον αφήσουν, στο τέλος του προγράμματος, στις άδειες καρέκλες, να πει κι εκείνος ένα τραγούδι. Ένα τραγούδι από τα πονεμένα του Καζαντζίδη που τόσο του άρεσαν. Ακόμη, επισκεπτόταν το κοντινό σπίτι του Σπύρου Ζαγοραίου, που τότε είχε για μεγάλο σουζέ το τραγούδι των Κλουβάτου - Βασιλειάδη «Αναψε το τσιγάρο» και του ζητούσε συμβουλές. Όταν τραγούδησε για πρώτη φορά σε κέντρο το «Απόψε φίλα με» του Χρ. Κολοκοτρώνη είχε ακόμα τα κιλίμια και τα χαλιά στους ώμους. Εκεί γνώρισε τα μεγαθήρια Παγιουμτζή, Μπέλλου και Ακη Πάνου. Τα χρήματα που έπαιρνε δεν έφταναν για «πειρατικό» κι έτσι το ξημέρωμα γυρνούσε στο σπίτι με τα πόδια. Λίγο αργότερα θα είχε για προσωπικό του οδηγό τον Στέλιο Τσονίδη και θα αγόραζε ένα πολυτελέστατο μαύρο Πεζώ. Στην Κολούμπια τον είχε πάει ο τσιγγάνος μπουζουξής Ανέστος Αθανασίου, ο οποίος ήταν σπουδαίος δεξιότηχνης και είχε συνεργαστεί με μεγάλους καλλιτέχνες: Στέλιο Καζαντζίδη, Βασίλη Τσιτσάνη, Νίκο Γούναρη, Καίτη Γκρέυ, Πάνο Γαβαλά, Γιώτα Λύδια κ.ά. Ο Αθανασίου που ήταν και εξάδελφος του, γνωρίζοντας το πάθος του για το τραγούδι θέλησε να τον βοηθήσει. Καλές συστάσεις έδωσαν και οι Καραπατάκης, Καρανικόλας, Δερβενιώτης. Δυστυχώς οι πρώτες απόπειρες κι εντυπώσεις που άφησε δεν ήταν ικανοποιητικές. Ήταν και η τσιγγάνικη καταγωγή του μεγάλο εμπόδιο για να γίνει αποδεκτός και να καθιερωθεί στην δισκογραφία.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ «ΜΠΑΜ»

Και ξαφνικά βγήκε η «Μαγκάλα» του Ατταλίδη, που κατέπληξε τον κόσμο κι χάρη σε αυτή καθιερώθηκε ο Αγγελόπουλος. Το παράξενο αυτό τραγούδι με την ανατολίτικη μελωδία και το ινδικό όνομα παντρεύτηκε μοναδικά με την ευέλικτη, γλυκιά και

«άναρχη» φωνή του και συναγωνίστηκε επάξια την «Μαντουμπάλα» του Καζαντζίδη που οι πωλήσεις της άγγιζαν τις 100.000 αντίτυπα. Από εκεί και ύστερα οι επιτυχίες έπεφταν σαν χαλάζι. «Φαρίντα», «Φεγγάρι κλωμό», «Όταν κοιμάται ο δυστυχής», «Πικραμένο γράμμα», «Ανέβα στο τραπέζι μου», «Σαν θεό σ' αγαπώ», «Όσο αξίζεις εσύ», «Κίνδυνος θάνατος», «Γράμματα μου στέλνεις», «Ρίξε στο γυαλί φαρμάκι», «Καλή τύχη», «Η γκρινιάρια», «Μανώλια», «Στα βουνά δεν πάνε οι πόνοι», «Πολλές γυναίκες γνώρισα», «Το παιδί της αμαρτίας», «Βάνα» και τόσα άλλα τραγούδια είναι από τις πιο σημαντικές και εμπορικές στιγμές της δισκογραφίας στις 45 στροφές.

Ο Αγγελόπουλος έκανε το «μπάμ» γιατί η φρεσκάδα της φωνής του και το μοναδικό παραποινιακό πχόχρωμα της με την ανατολίτικη λαγνεία άρεσαν στον κόσμο, που τον αγάπησε και τον λάτρεψε. Λίγους μήνες μετά την κυκλοφορία της «Μαγκάλας», μαγαζιά δανείζονταν για την μαρκίζα τους το εξωτικό ινδικό αυτό όνομα -όπως συνέβη και με την «Μαντουμπάλα»- και κορίτσια «καλών» αλλά και άλλα λιγότερο «αγών ηθών», έπεφταν πάνω του όπως οι μέλισσες στο μέλι. Ο Αγγελόπουλος κυριολεκτικά φυγαδεύονταν από τα θέατρα, τους κινηματογράφους, τα πανηγύρια και τα κέντρα. «Όπου εμφανιζόταν σταμάταγε η κυκλοφορία» μου είπε ο δεξιότηχνης του μπουζουκιού Στέλιος Βαμβακάρης. «Ποτέ λαϊκός τραγουδιστής δεν αγαπήθηκε τόσο πολύ από το γυναικείο φίλο όσο ο Αγγελόπουλος» συμπληρώνει ο λαϊκός δημιουργός Νίκος Καρανικόλας. Μου έκανε μεγάλη εντύπωση το γεγονός ότι όλοι οι καλλιτέχνες με τους οποίους κατά καιρούς έχω μιλήσει και συζητήσει για διάφορα θέματα που αφορούν το τραγούδι και τους πρωταγωνιστές του, εκφράστηκαν με εγκωμιαστικά λόγια για το ταλέντο, την αξία και το χαρακτήρα του. Ούτε ένας δεν ξεστόμισε κακιά κουβέντα, παράπονο, ειρωνεία... Κι όμως ο Αγγελόπουλος απ' την αρχή μέχρι και το τέλος της καριέρας του δέχτηκε περιφρονητικά σχόλια για την καταγωγή αλλά και το ρεπερτόριό του. Η στάμπα του «γύφτου» σπύλωνε με χλευασμό κάθε βήμα του. Ο «Αρχοντας» όμως φαίνεται στις δύσκολες στιγμές κι ο Αγγελόπουλος ποτέ δεν έκρυψε και δεν αρνήθηκε την καταγωγή του. Ίσα ίσα την πρόβαλλε με κάθε τρόπο, φέρσιμο και τραγούδι, όπως και τα προσωπικά του δράματα: «Ο τσιγγάνος», «Το τραγούδι του τσιγγάνου», «Τσιγγάνος θα πεθάνω», «Θα παντρευτούμε αγάπη μου», «Αγαπάω την Αννούλα». Το παράξενο είναι ότι ο κόσμος ανταποκρινόταν στα καλέσματά του και τα περίεργα αυτά τραγούδια γινόντουσαν επιτυχίες. Σ' αυτούς που ίσως απαντήσουν «άλλα χρόνια, άλλες εποχές...» θα θυμίσω το πιο πρόσφατο «Εμένα μ' έθρεψε τσιγγάνος γάλα και είμαι ελεύθερος σαν τα πουλιά». Το χάρισμα δεν εξηγείται με λόγια.

«Φαληρικό» Τσιτσάνης, Αγγελόπουλος, Περιβιιάδης

ΑΓΑΠΑΩ ΤΗΝ ΑΝΝΟΥΛΑ

Ο δεσμός του με την Άννα Βασιλείου, στα πρώτα χρόνια του '60, ήταν το σκάνδαλο της εποχής. Οι τσιγγάνοι με τους αυστηρούς ηθικούς κι άγραφους νόμους τους δεν ήθελαν ο ήρωας τους να παντρευτεί κάποια που δεν ανήκε στην φυλή τους. Τα περιοδικά γέμιζαν καθημερινά με κουτσομπολιά : την πήρε, κλέφτηκαν, χώρισαν... Ο Δερβενιώτης έγραψε το θρυλικό : «Μάνα μου, γλυκιά μανούλα/ αγαπάω της Αννούλα/ μη στεναχωριάσαι μάνα αν δεν παντρευτώ τσιγγάνα». Με την Αννούλα ο Αγγελόπουλος δημιούργησε ένα από τα δημοφιλέστερα λαϊκά ντουέτα. Μαζί τραγούδησαν στο *Ντελίσ*, στην Πειραιώς, στην *Μαντουμπάλα*, στα *Άσπρα Χώματα*, στην Τουρκία, στον Καναδά, στην Αυστραλία... Με την Αννούλα απέκτησαν τρία παιδιά και μετά παντρεύτηκαν.

Ο Αγγελόπουλος ήταν ένας από τους καλλιτέχνες που λατρεύτηκαν και στο εξωτερικό. Ταξίδεψε σχεδόν σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Ακόμα και σήμερα τα τραγούδια του στο Ισραήλ, στην Αίγυπτο, την Τουρκία και τον Αραβικό κόσμο πραγματοποιούν ικανοποιητικές πωλήσεις.

Ο Αγγελόπουλος συνεργάστηκε στενά με τη Γιώτα Λύδια στη *Μαγκάλα*, στο Κερατσίνι, με μπουζούκια τους Καρανικόλα, Μπιθικώτσι, Λάυκα και στον *Πράσινο Μύλο* (μετονομάστηκε σε *Έξι αδελφισα* και *Μαντουμπάλα*), με μπουζούκια τους Αργύρη Βαμβακάρη, Γιάννη Παλαιολόγου, Στέλιο Βαμβακάρη, αλλά και στην δισκογραφία ως ντουέτο («Σαν θεό σ' αγαπώ», «Έλα γύφτο μου έλα» κ.ά.). Η Λύδια τού κάνει και τα σεγόντα και στην θρυλική «Μαγκάλα». Λαμπρές συνεργασίες ήταν κι αυτές με την Καίτη Γκρέυ στο «Ανέβα στο τραπέζι μου» των Μπακάλη - Βίρβου αλλά και στο κέντρο *Ροσινιόλ*, στις Τρεις Γέφυρες. Επίσης με την Πόλυ Πάνου στο «Θλιμμένη Ναρκίς» που ο Μπακάλης εμπνεύστηκε από τη διάσημη τότε στη χώρα μας Ινδή ηθοποιό.

Στο *Φαληρικό*, του Μαργωμένου, στις Τζιτζιφιές, ο Αγγελόπουλος είχε πάει το 1957, άσημος ακόμα, για να ακούσει τον Καζαντζίδη. Μάλιστα «έφαγε» την είσπραξη από δύο χαλιά που είχε πουλήσει. Πού να φανταζόταν τότε ότι λίγα χρόνια αργότερα θα τραγουδούσε εκεί πολλές σεζόν, σαν πρώτο όνομα, πλάι στους Τσιτσάνη, Μπτσάκη, Χρυσάφη, Παπαδάκη, Χατζηπαντωνίου, Ευσταθίου, Ρένα Ντάμα, Χαρούλα Λαμπράκη, Βασίλη Βασιλειάδη. Στο ίδιο κέντρο άφησε εποχή και η συνεργασία του με το Βαγγέλη Περπινιάδη.

ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ

Όσο περνούσαν τα χρόνια η φωνή βάραινε, ωριμαζε... Τα μαθήματα των δασκάλων -Ατταλίδη, Δερβενιώτη, Κολοκοτρώνη, Καραπατάκη, Καρανικόλα, Μπτσάκη, Λάυκα, Μπακάλη, Καλδάρη, Χιώτη, Τσιτσάνη- είχαν πια διαμορφώσει την ερμηνευτική σφραγίδα του. Κάποια τραγούδια που έκανε με πιο «έντεχνα» χαρακτηριστικά με τον Πιτσιλαδλή («Δεν έχω μπαλκόνι να 'ρθεί χελιδόνι» σε στίχους Ευτυχίας Παπαγιαννοπούλου), το Σοφό («Όταν θα φύγεις από μένα πού θα πας», «Η αγάπη»), τον Καραπατάκη («Οι περασμένες μου χαρές» σε στίχους 'Αγγελου Αττικού) αλλά και δικές του δημιουργίες όπως «Ο δρόμος», απέδειξαν ότι μπορούσε να κινηθεί με άνεση και μαεστρία σε όλα τα είδη του ελληνικού τραγουδιού. Κι είναι κρίμα που αυτό το χάρισμα που είχε δεν αξιοποιήθηκε όσο του έπρεπε γιατί ό,τι έβαζε στο στόμα του γινόταν «χρυσάφι».

Οι δρόμοι όμως του τραγουδιού γινόντουσαν πιο «έντεχνοι» και πιο «εμπορικοβιομηχανικοί». Μπροστά σ' ένα «Μεγάλο τσιγγάνο» ακόμα και το μάρκετινγκ σπκώνει αμήχανα τα χέρια ψηλά. Ο Αγγελόπουλος φεύγει απ' την *Κολούμبيا* το 1967. Ηχογραφεί στην *Βενέτα* και την *Πάν Βοξ* (την μετέπειτα *Μιούσικ Μποξ* και σήμερα *ΜΒΙ*). Συνεργάζεται ξανά με το Χιώτη λίγο πριν το τέλος του μεγάλου δεξιοτέχνη και δημιουργού. Ο Αγγελόπουλος δε «βρήκε μπαλκόνι να 'ρθεί χελιδόνι να χτίσει φωλιά». Έμεινε στις παλιές, αγαπημένες του γειτονιές που τις γνώριζε και τον ήξεραν καλά... «οι περασμένες μου χαρές, αυλές χορταριασμένες»... Με «την καρδιά του τρεχαντήρι» παρέμεινε στις επάλξεις, έκανε πάλι σουζέ: «Στο Ακρωτήρι», «Τα φιλιά σου είναι φωτιά», «Η μάνα η Τούρκα», «Σ' αναζητώ», «Αγάπες μου περαστικές», «Τα μαύρα μάτια σου», «Ο πρόσφυγας», «Ποιος Θεός», «Πήρε φωτιά η Καλαμαριά», «Εγώ τρελάθηκα», «Τσιγγάνας γάλα» κ.ά. Επανετέλεσε ξανά τις μεγάλες του στιγμές, ελληνοποίησε τραγούδια δύσκολα του Αμπντέλ Χαλίμ Χαφέζ, της Φαιρούζ, της Ουμ Καλσούμ, του Ορχάν Γκετζεμπαί και έβαλε την ανεξίτηλη φαρδιά - πλατιά υπογραφή του στην «Διπρόσωπη», στο «Είναι ευτυχής ο άνθρωπος», «Μέσ' της Πεντέλης τα βουνά» και στο «Πέντε Έλληνες στον Αδη» όπου η ερμηνεία του είναι αξεπέραστη. Πήγε και στον Λυκαβηττό και το χάρηκε πολύ. Κάποιοι άλλοι όχι...

Γιώτα Λύδια - Αγγελόπουλος

Ο Μανώλης στα πρώτα του βήματα με τον Νίκο Καρανικόλα στο μπουζούκι

ΠΡΙΝ ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Στα καλύτερά του επέστρεψε στην *Κολούμπια*, την εποχή που ο Καζαντζίδης βρισκόταν «Στον δρόμο της επιστροφής» στην *Μίνως*, μετά από 12 χρόνια δισκογραφικής σιωπής. Με τον πρώτο -και δυστυχώς τελευταίο του- δίσκο 33 στροφών ξαναπήρε τα σκίπτρα του «Αρχοντα» με το δικό του τρόπο: «Ελληνας είμαι Ανατολίτης» και «Όταν χορεύεις μάτια μου» σαν «Βαρδάρης» περ μου «Τι να κάνω για να σε κρατήσω» και να σβήσω την γρουσουζίκια «Μολυβιά» που έγραψε «Την Βαρέθηκε η ψυχή μου» αφού «Μια αγάπη, μία φλόγα, μια φωτιά» έκανε «Χίλια κομμάτια» τα «Παιδιά του Παραδείσου». Τόσες επιτυχίες και τόσες συνεργασίες -με Νικολόπουλο, Βαρδή, Τάκη Σούκα, Χαφιάδη, Ζέρβα, Καμπούριδη, Σπυρόπουλο- σ' ένα μόνο δίσκο.

Την πρώτη φορά που τον συνάντησα ήμουν 11 ετών. Την εποχή του Πρόσφυγα, τότε που έκανε χαλασμό με «Τα μαύρα μάτια σου». Βρισκόμουν στο πίσω κάθισμα ενός Φόρντ Τάουνς και περίμενα να του βάλουμε βενζίνη, στου Μαμιδάκη, στην Αγία Βαρβάρα. Η άσπρη του Μερσεντές σταμάτησε στο πλάι μου. Είδα τις άσπρες φλοκάτες, τα χαιμαλιά που την στόλιζαν. Ανοίξε την πόρτα και βγήκε έξω... Αρχοντας σωστός με τα μακριά μαλλιά του, το μουστάκι του, την δερμάτινη καπαρντίνα του, τα πομπώδη φερσίματά του. Ανοίξε πλατιά τα χέρια του κι αγκάλιασε τον πατέρα μου. Τον άκουσα να φωνάζει ανάμεσα στ' άλλα «Νικόλα, ρε Νικόλα, γιός σου είν' αυτός ρέ;» Όταν με χάιδεψε ψήλωσα πολύ. Τον ήξερα καλά τον Αγγελόπουλο μέσα απ' τις μυθικές, για την παιδική ψυχή μου, διηγήσεις του πατέρα μου. Τον γνώριζα καλά μέσα απ' τα σπασίματα της φωνής του, τους μοναδικούς λαρυγγισμούς του, τα πατήματα και τους αναστεναγμούς του μέσα απ' τους δίσκους στα τζουκ μποκ, στη «βαλίτσα» πικ-απ, τις χοντρές κασέτες των 8 track στο κασετόφωνο του αυτοκινήτου, τις μικρές πράσινες πειρατικές στο μικρό *Sony*... Λίγα χρόνια αργότερα, στα χρόνια του Λυκείου, πήγαινα στον κοντινό Ερμή, στο αναψυκτήριο, στο Αιγάλεω και έβλεπα ζωντανά πια αυτούς που γέμιζαν τα αφτιά και την ψυχή μου. Θαμπώθηκα από τη δύναμη και τη μαγεία της φωνής του. Εκεί στα «καλύτερά του» πήγα στο *Όνειρο*, στην Εθνική Οδό, για να τον ακούσω. Μαζί μου είχα μερικούς φίλους που τους είχα ήδη μιήσει στα ιερά και όσια του λαϊκού τραγουδιού. Στο μαγαζί βρισκόταν και ο Τούρκος καλλιτέχνης Κιουτσούκ Εμπράχ -κάπως έτσι τον έλεγαν-, που τότε είχε μεγάλη πέραση, όπως και οι τουρκικές βιντεοταινίες, στην πατρίδα μας και θα έδινε μία συναυλία στο γήπεδο της Νέας Φιλαδέλφειας. Αφού βγήκε και τραγούδησε η Χαρούλα Λαμπράκη, παρακάλεσαν τον Τούρκο καλλιτέχνη να ανέβει στην πίστα. Πράγματι ο νεαρός τραγουδιστής έκλεψε την παράσταση και προκάλεσε θύελλα ενθουσιασμού. Μετά από αυτόν ήρθε η σειρά του Αγγελόπουλου. Εχω την εντύπωση ότι ο «Αρχοντας» κεντρίστηκε, το πήρε πατριωτικά το ζήτημα, και θέλησε να βάλει τα πράγματα στην θέση τους, να δείξει ποιος κάνει κουμάντο και είναι το αφεντικό στο σπίτι του. Σοβαρός, κολαριστός, ντυμένος στο «καντίνι και στην πένα» τράβηξε την «μολυβιά» του και διέγραψε ό,τι υπήρχε πριν, νωρίτερα. Πήρα το θάρρος και κατέβηκα τα στενά σκαλιά στα παρασκήνια. Μέσ' το γενικό χαμό βρέθηκα κάποια στιγμή δίπλα του. Του εξήγησα ποιος είμαι, με αγκάλιασε, με φίλησε, με μάλωσε που δεν του το είπα

νωρίτερα, και μου 'δωσε τα χαιρετίσματά του τονίζοντας: «Ξέρεις πόσα χρόνια με πηγαίνεις τώρα πίσω αδελφέ;» Την άλλη μέρα ξαναπήγα. Καθόμασταν στα πίσω τραπέζια. Σε μια τζαλκάντζα μάς έκοψε το μάτι του. Μετά από λίγο ο σερβιτόρος έφερε ένα ακόμη μπουκάλι ουίσκι «από τον κύριο Αγγελόπουλο». Όταν τελείωσε το πρόγραμμα ήρθε και μας χαιρέτισε. Πήγα στο *Όνειρο* 6-7 φορές τη μία μετά την άλλη. Εμοιαζε σαν όνειρο για μένα... Άκουσα ότι σταμάτησε τις εμφανίσεις του γιατί αντιμετώπιζε προβλήματα με την υγεία του. Στεναχωρήθηκα. Ο πατέρας μου έμαθε από συγγενείς του για το ταξίδι του στην Αγγλία, «μία συνηθισμένη επέμβαση»...

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ «ΑΡΧΟΝΤΑ»

Χρόνια τώρα κουβαλάω μέσα στο μυαλό την φωνή και τη φιγούρα του Αγγελόπουλου. Μελαγχολώ, νοσταλγώ και μαγεύομαι με τα τραγούδια και τις ερμηνείες του. Χάρηκα όταν άκουσα το Νίκο Ζιώγαλα να τραγουδά για τις «μπάσες του Μανώλη» στο «Αχ που με πληγώνει». Μέσα από τα φοιτητικά θρανία στην Κοζάνη, στη Χαλκίδα και στην Μπολόνια της Ιταλίας με λύπη διαπίστωσα ότι η νεότερη γενιά δε γνωρίζει την αξία και το έργο του. Πολλοί τον ξέρουν μέσα από την «Μολυβιά» κι άλλοι τον αποστρέφονται γιατί είναι «γύφτος». Θέλει αγώνα μέχρι να εξηγήσεις την ιστορία, μέχρι να τους "ψήσεις" να ακούσουν τα τραγούδια που αγαπούν και ξέρουν χωρίς να ...ξέρουν το λαϊκό τραγουδιστή Μανώλη Αγγελόπουλο. Τελευταία στεναχωριόμουν που δεν άκουγα και δε διάβαζα πια το όνομά του. Ξεκάστηκε όπως κι ο Γαβαλάς, ο Κολοκοιτρώνης, ο Καραπατάκης, ο Λαύκας, ο Τζουανάκος, ο Χρυσίνης... Σε μία εποχή που οι ζωντανοί θρύλοι μπαίνουν στο περιθώριο (Περπιανάδης, Ζαγοραίος, Λύδια, Πόλυ Πάνου, Γκρέυ, Δερβενιώτης κ.ά.) της μουσικής επικαιρότητας τι να περιμένεις γι' αυτούς που έφυγαν... Έγραψα ένα βιβλίο, τις *Απונες Εξουσίες*, με αντικείμενο το λαϊκό τραγούδι στη δεκαετία του '70 και έβγαλα τα παράπονά μου. Επιμελήθηκα τη βιογραφία του Βαγγέλ Περπιανάδη με τίτλο *Πριν το τέλος* και βρισκόμουν στην προεργασία αυτής του Νίκου Καρανικόλα. Τον Τάσο Καραίσκο δεν τον γνώριζα. Είχα ακούσει για το φιλικό δέσιμο που είχε με τους δικούς μου, είχαμε δώσει μια φορά τα χέρια σε ένα κοινωνικό γεγονός 5-6 χρόνια πριν και τίποτ' άλλο. Εμαθα από τον πατέρα μου ότι ετοιμάζει κάτι για τον Αγγελόπουλο και ήρθαμε σε επαφή. Το λαϊκό τραγούδι ενώνει τους ανθρώπους. Μου μίλησε για ένα βιβλίο «φόρο τιμής» στο σπουδαίο καλλιτέχνη και φίλο του. Έτσι κυκλοφόρησε η έκδοση *Μανώλης Αγγελόπουλος - Ο Μεγάλος Τσιγγάνος, όπως τον γνώρισα...* στο οποίο είχα την τύχη να υπογράψω την μουσικοκαλλιτεχνική έρευνα και τον πρόλογο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο «Μεγάλος Τσιγγάνος» είναι ένας από τους μεγαλύτερους λαϊκούς τραγουδιστές που έβγαλε ποτέ αυτός ο τόπος. Η ερμηνεία του είναι είναι ένα μάθημα ευαισθησίας, ψυχικής αλήθειας και ομορφιάς. Είπαμε, το χάρισμα, η μοναδικότητα δεν εξηγείται με λόγια. Δεν είναι μόνο «οι μπάσες» του Μανώλη, είναι και οι «χαμηλές», είναι η γλύκα στην χροιά, η αρχοντιά στην έκταση, το ρίγος στα σπασίματα της φωνής. Είναι η τέχνη του λαϊκού τραγουδιού.

ΠΙΣΩ ΑΠ' ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ

του Γιώργου Άλτη

Θανάσης Σοφράς

Οι χαμηλές
συχνότητες
και η γοητεία
του αφανή ήρωα,
ήταν οι λόγοι
που το μπάσο
κέρδισε το
Θανάση Σοφρά.
Λίγες ώρες πριν
τη συναυλία
στο Κατράκειο
βρεθήκαμε
στο σπίτι του
και μας ταξίδεψε
με τις σκέψεις του.

αρέσει
ακού

Θ

α

ν

ά

σ

η

ς

"Μ'αρέσει ν' ακροβατώ ανάμεσα σ' αρμονία και ρυθμό"

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Γνώρισε τη μουσική μέσα από τις χορδές της κιθάρας του θείου του Μιχάλη και από τα τραγούδια που τραγουδούσαν και χόρευαν στο σπίτι του. Η οικογένειά του ήταν γνωστή στη Σαλαμίνα για το κασάπικο που χόρευε. Σε ηλικία δώδεκα χρονών τού κάνει δώρο ο θείος του μια κιθάρα και σε μικρό διάστημα έγινε αυτός ο οικογενειακός κιθαρίστας στα διάφορα γλέντια της οικογένειας. Παράλληλα αρχίζει να παίζει σε γκρουπάκια που είχαν φτιάξει στο σχολείο, αλλά οι ανάγκες των γκρουπ τον οδηγούν στο ν' ασχοληθεί με το μπάσο. Μετά το λύκειο σπουδάζει στο Μαθηματικό και η μουσική περνάει σε δεύτερη μοίρα. Αργότερα πήγε στη Γαλλία για μεταπτυχιακά και γράφεται σε μια μουσική σχολή. Επιστρέφοντας στην Ελλάδα, κάνει το στρατιωτικό του και αποφασίζει ότι δεν του ταιριάζει τίποτα άλλο πέρα από τη μουσική. Ήδη το 1976 είχε γνωριστεί με τον Ηλία Ανδριόπουλο. Ήταν η εποχή της *Τετραλογίας* και παίζει με ένα πολύ καλό σχήμα (Ξυλούρης, Γκαϊφύλιας, Δημητράτος, και Πρωτοψάλτη - στο ξεκίνημά της). Το 1984 συνεργάστηκε ξανά με τον Ανδριόπουλο και από 'κει και πέρα αρχίζουν διάφορες συνεργασίες με τους σημαντικότερους συνθέτες και τραγουδιστές.

Ο Θανάσης Σοφράς προτιμά να δουλεύει περισσότερο στο στούντιο: «Δεν πρέπει να παράγουμε μουσική. Πρέπει να παίζουμε μουσική. Όταν ο μουσικός παίζει κάθε βράδυ, δεν μπορεί να αποδώσει, κουράζεται. Δε μου αρέσει η νύχτα. Έχει τη γοητεία της αλλά με κουράζει ψυχικά. Γι' αυτό ασχολήθηκα περισσότερο με τη δισκογραφία και παίζω πια μόνο σε επιλεγμένες παραστάσεις, με το Σαββόπουλο - με το Διονύση έχουμε συνεργαστεί εννέα χρόνια- την Αρβανιτάκη, το Νταλάρα... Εκεί τουλάχιστον αισθάνεσαι πιο άνθρωπος και σαν μουσικός μπορείς να βγάλεις ένα κομμάτι από τον εαυτό σου».

Με το κοντραμπάσο άρχισε να ασχολείται από το 1980: «Στη συνεργασία μου με την Κωκ, το 1987, άρχισα δειλά-δειλά να παίζω κοντραμπάσο και στη δουλειά. Το έμαθα μόνος μου και με τη βοήθεια κάποιων φίλων, οι οποίοι μου έμαθαν μερικά πράγματα, όπως μαθαίνεις πρακτικά μπουζούκι ή κλαρίνο. Μετά τη συνεργασία μου με το Σαββόπουλο στο *Zoot*, παράτησα τελείως το ηλεκτρικό μπάσο και δόθηκα στο κοντραμπάσο. Μάλιστα στο δίσκο *Αναδρομή*, του Σαββόπουλου, ο Διονύσης είχε βγει φωτογραφία με το κοντραμπάσο μου. Μετά το *Zoot*, έπεσα με τα μούτρα στο κοντραμπάσο, πέρασα ατέλειωτες ώρες μελετώντας». Το κοντραμπάσο είναι ο αφάνης ήρωας της ορχήστρας: «Υπάρχει ένα βιβλίο, *Το κοντραμπάσο*, του Πάτρικ Ζήσκιντ, το οποίο περιγράφει τη μοναχικότητα του κοντραμπασίστα, που κάθεται πίσω, στον «κόσμο του»... Έχει παιχτεί μονόπρακτο από τον Βασίλη Παπαβασιλείου.

Δεν ξέρω για τις υποκριτικές μου ικανότητες, αλλά θα ήθελα να το παίζω και εγώ. Έχω νιώσει έτσι... Μόνο ένας κοντραμπασίστας μπορεί να καταλάβει αυτό το ρόλο και να τον νιώσει πραγματικά. Μου αρέσει αυτό το πράγμα, είναι ωραίο να είσαι η κολώνα και να ακροβατείς ανάμεσα σε αρμονία και ρυθμό». Όσοι είχαν βρεθεί στο *Σταυρό του Νότου*, τότε που έπαιζε με την Ελευθερία Αρβανιτάκη, θα τον είχαν δει να τραγουδάει κιόλας: «Όταν παίζαμε με την Ελευθερία, τότε που έκανε το δίσκο *Εκτός προγράμματος*, έβγαينا μπροστά και τραγουδούσα δυο-τρία κομμάτια, άσχετα αν δε τα έβαλε στο δίσκο. Αυτό της το χρωστάω αλλά παρ' όλα αυτά την αγαπάω! Δεν με τρομάζει το «μπροστά», άλλα ο όγκος της «πλάτης» μου ταιριάζει περισσότερο». Έχει παίζει διάφορα είδη μουσικής και τον τελευταίο καιρό ασχολείται με την παραδοσιακή μουσική: «Έχουμε κάνει ένα γκρουπ με το Νίκο Οικονομίδη και παίζουμε παραδοσιακά, σμυρνάικα, κωνσταντινοπολίτικα. Έπαιξα και σε ένα cd του Χρίστου Τσιαμούλη, με έναν Τούρκο δεξιοτέχνη στο κανονάκι, τον Χαλίλ Καραντουμάν, ο οποίος με μάγεψε με το παίξιμό του. Παίξαμε στο Αερικό τέσσερις-πέντε βραδιές που ήταν φανταστικές». Σίγουρα τα διάφορα ακούσματα διευρύνουν την ερμηνευτική ικανότητα του μουσικού: «Ένας μουσικός πρέπει να έχει διάφορα ακούσματα, που να του μεγαλώνουν τον ορίζοντα. Όσο περνάνε τα χρόνια, με τη λεγόμενη «παγκοσμιοποίηση» δεν μπορεί ένας μουσικός να έχει μονοσήμαντα ακούσματα, γιατί η ζωή δεν είναι πια μονοσήμαντη. Στις πρόβες με τον Νταλάρα, στα τραγούδια του Τσιτσάνη, λέγαμε ότι αυτός ο άνθρωπος έγραψε αυτά τα αριστουργήματα, γιατί ζούσε μέσα σ' αυτά και μόνο γι' αυτά. Σήμερα υπάρχουν άνθρωποι που είναι δοσμένοι σε ένα είδος μουσικής, όπως ο Βαγγέλης Κορακάκης, αλλά υπάρχουν και άλλοι, όπως ο Διονύσης Σαββόπουλος, με πολλαπλά ακούσματα που τα μετασιώνουν σ' ένα πράγμα». Για το Θανάση Σοφρά το «παίξιμο» είναι τρόπος ζωής: «Στις μέρες μας που άσκοπα σπαταλούμαστε, το παίξιμό μας, ας είναι το μέσο για να γίνουμε καλύτεροι.»

τραντα ένα

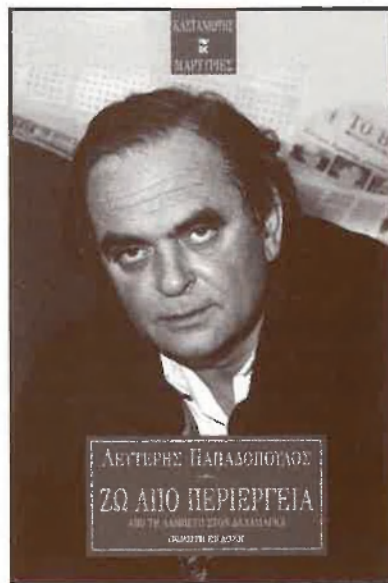
ΦΩΝΤΑΣ ΛΑΔΗΣ

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΜΙΑΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ 1960 - 1967

Η ιστορία της γενιάς του 1-1-4 και των «Λαμπράκηδων»

Εκδόσεις Εξάντας, 2001, σελ. 263 + 34 με φωτογραφίες

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΖΩ ΑΠΟ ΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ

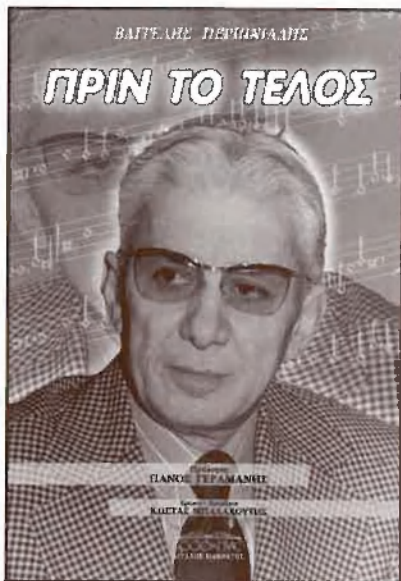
Από τη Λαμπέτη στο Δαλαμάγκα

Εκδόσεις Καστανιώτη, 2001, σελ. 241

τριάντα δύο

Το βιβλίο του συγγραφέα, δημοσιογράφου, στιχουργού και ερευνητή Φώντα Λάδη γράφτηκε το 1968 στη Ρώμη, για λογαριασμό ενός εκδοτικού οίκου του Βερολίνου. Τα χειρόγραφα όμως έμειναν στο συρτάρι για τριάντα δύο χρόνια, αφού ο Θεοδωράκης είχε ζητήσει από το συγγραφέα να μην εκδοθεί. Αιτία ήταν, όπως εξηγεί στον επίλογο που έγραψε ο συνθέτης με αφορμή την παρούσα έκδοση, οι διαφορετικές ιδεολογικές και πολιτικές τοποθετήσεις που τους «διαχώρισαν» προσωρινά. «Όμως τώρα», συνεχίζει στον επίλογο, «θα συμφωνήσω μαζί του στην καίρια κατά τη γνώμη μου διαπίστωσή του σχετικά με το άτομό μου και την εν γένει στάση μου απέναντι στην Κουμμουνιστική Αριστερά της δεκαετίας του '60...». Η σχέση του Λάδη με το Θεοδωράκη κρατά από τις αρχές του '60. Και μέχρι το '67 βρισκόταν δίπλα του. Κορύφωμα αυτής της συνεργασίας ήταν και ο κύκλος τραγουδιών *Γράμματα από τη Γερμανία*, που παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά το 1966 στο Λυκαβηττό, με ερμηνευτή το Γιώργο Ζωγράφο. Ο Φώντας Λάδης «αυτόπτης μάρτυρας» των γεγονότων που συγκλόνισαν την Ελλάδα την επταετία '60-'67, καταγράφει με πάθος στο βιβλίο του, μέρα με τη μέρα, τις ανησυχίες, τα οράματα, τους πολιτικούς αγώνες και τα καλλιτεχνικά δρώμενα μιας ιδεολογικά φορτισμένης εποχής. Στην ουσία, με επίκεντρο το πρόσωπο και το έργο του Θεοδωράκη, παρουσιάζει τη βιογραφία μιας ολόκληρης γενιάς που σημάδεψε την πολιτική και πολιτιστική ζωή της Ελλάδας. Εκείνο που δίνει μεγαλύτερη αξία στο βιβλίο είναι πως το νεανικό πόνημα του συγγραφέα, αποτελεί «απόσταγμα της στιγμής, των γεγονότων και όχι προϊόν αναμνήσεων».

Είκοσι συνεντεύξεις, που δημοσιεύτηκαν στα *Νέα* από το 1972 ως το 1984, περιλαμβάνει το βιβλίο του Λευτέρη Παπαδόπουλου με τίτλο *Ζω από περιέργεια - Από τη Λαμπέτη στο Δαλαμάγκα*. Διαμαντής Διαμαντόπουλος, Μελίνα Μερκούρη, Ηλίας Ηλιού, Έλλη Λαμπέτη, Ευάγγελος Παπανούτσος, Παναγιώτης Κανελόπουλος, Μίμης Φωτόπουλος, Νίκος Καρούζος, Ειρηναίος, Στέλιος Μηγιάνης, Μάνος Χατζιδάκης, Τάσος Μήνης, Γιώργος Ρούσσος, Αντώνης Σαμαράκης, Στέλιος Καζαντζίδης, Αλίκη, Κάρολος Κουν, Γιώργος Κονδύλης, Νίκος Αναστόπουλος, Γιώργης Δαλαμάγκας. Τα είκοσι αυτά πρόσωπα είναι οι πρωταγωνιστές του βιβλίου. «Τα διάλεξα από διακόσια και βάλε. Και είχα λόγους να το κάνω», σημειώνει στον πρόλογο ο Λευτέρης Παπαδόπουλος. Όλες οι συνεντεύξεις είναι με ουσία και περιεχόμενο. Συνεντεύξεις που αποτελούν το απόσταγμα μιας ενδιαφέρουσας σκέψης και σου μαθαίνουν πράγματα. Όχι όπως σήμερα που το μεγαλύτερο μέρος τους εστιάζεται σε ερωτήσεις του τύπου: «Πείτε μας κύριε α - κυρία β τι φαγητό προτιμάτε; Ποιά είναι τα κόμπι σας; Πώς ντύνεστε; Πηγαίνετε σε γυμναστήριο;» και με τους «διάσημους» να μιλούν για όλους και για τίποτα, μέχρι που σε κάνουν να ξεκάσεις και αυτά που ήξερες! Και αν αναρωτιέστε πώς είναι δυνατό να συνυπάρχουν τόσο διαφορετικά πρόσωπα στο βιβλίο του Παπαδόπουλου, την απάντηση τη δίνει ο ίδιος ο συγγραφέας: «Ένα βιβλίο δεν είναι σαλόνι. Δεν είναι το Μέγαρο Μαξίμου. Είναι ο δρόμος, η πιάτσα, το γήπεδο, το θέατρο, η παλαίστρα, η Βουλή, η φυλακή. Χωράει τους πάντες και τα πάντα».

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΕΡΠΙΝΙΔΗΣ

ΠΡΙΝ ΤΟ ΤΕΛΟΣ

Πρόλογος: Πάνος Γεραμάνης.
Έρευνα - Επιμέλεια: Κώστας Μπαλαχούτης
Εκδόσεις Προσκήνιο - Άγγελος Σιδεράτος,
2000, σελ. 151

Πολύπλευρος χαρακτήρας ο Βαγγέλης Περπινιάδης (συνθέτης, στιχουργός, ερμηνευτής και δεξιοτέχνης του μπουζουκιού), εδώ και πενήντα χρόνια γράφει τη δική του ξεχωριστή ιστορία στο λαϊκό τραγούδι. Γιός του κορυφαίου ερμηνευτή του ρεμπέτικου, Στελάκη Περπινιάδη, γεννήθηκε το 1927 στην Κοκκινιά και τις τέσσερις τελευταίες δεκαετίες ζει στο Χαϊδάρι. Αυτές τις μήνες μιας συνεχούς και αδιάκοπης πορείας συγκέντρωσε στην αυτοβιογραφία του με τίτλο *Πριν το τέλος*. Ήταν το 1948 όταν ένας φίλος του τον πήγε στα ταλέντα του Μίμη Τραϊφόρου, στο Άλσος, στο Πεδίο του Αρεώς. Αμέσως μετά βρέθηκε στο θέατρο Αύρα, να τραγουδά ενδιάμεσα στα νούμερα των παραστάσεων και πολύ σύντομα ξεκίνησε τις εμφανίσεις του στο *Περίβολο* -ένα από τα ιστορικά λαϊκά πάγκα- στη Νίκαια. Απο 'κει αρχίζει μια ανοδική πορεία που συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας. Έχει συνεργαστεί με όλους τους «μεγάλους» του λαϊκού τραγουδιού και έχει ερμηνεύσει με επιτυχία όχι μόνο λαϊκά τραγούδια αλλά και δημοτικά, ρεμπέτικα, αμανέδες, «έντεχνα» και ελαφρά. Στις σελίδες της αυτοβιογραφίας του, που πλαισιώνεται από σπάνιο φωτογραφικό και αρχειακό υλικό, ξεδιπλώνει ένα σημαντικό κομμάτι του λαϊκού τραγουδιού και φωτίζει ένα χώρο που δεν έχει μελετηθεί αρκετά. Ο Βαγγέλης Περπινιάδης είναι ένας από τους λίγους τραγουδιστές που έχει κάνει τον όρο «λαϊκός ερμηνευτής» πράξη ζωής και το αποδεικνύει μέχρι σήμερα.

ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ

ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Εκδόσεις Κέδρος, 2001, σελ. 757

Για το νέο βιβλίο του Μένη Κουμανταρέα, *Δύο φορές Έλληνας*, γράφτηκαν και ακούστηκαν πολλά και έχει ήδη κατακτήσει ένα μεγάλο μέρος του βιβλιόφιλου κοινού. Το μεγάλο σε όγκο αφήγημά του -που διαβάζεται απνευστί και δεν σε αφήνει ανικανοποίητο- διατρέχει την περίοδο 1949 - 1990. Τέσσερις χαρακτηριστικές δεκαετίες της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της μεταπολεμικής Ελλάδας, που σημάδεψαν το νεοελληνικό βίο. Στο κέντρο του αφηγήματος βρίσκεται μια αθηναϊκή οικογένεια την οποία ο συγγραφέας παρακολουθεί τις τέσσερις αυτές δεκαετίες, με σκηνές να εκτυλίσσονται στα τυπογραφεία της οδού Γερανίου, σε αθηναϊκούς δρόμους και πλατείες, ζαχαροπλαστεία, αίθουσες διαλέξεων, μπαρ. Μαζί με τα μυθιστορηματικά πρόσωπα παρόντας και πρόσωπα πραγματικά, που δίνουν το στίγμα της εποχής, όπως η Μαρίκα Κοτοπούλη, σε μια παράσταση Αριστοφάνη στη Μακρόνησο, ο Μάνος Κατράκης αλλά και πιο κάτω ο Γιάννης Ρίτσος, ο Άρης Αλεξάνδρου, ο Άγγελος Σικελιανός κ.ά. Το μυθιστόρημα του Μένη Κουμανταρέα είναι χωρισμένο σε τρία μέρη. Το πρώτο που αποτελεί και το μεγαλύτερο σε όγκο (περισσότερο από το μισό του βιβλίου) αναφέρεται στη χρονιά του 1949. Στο δεύτερο μέρος η αφήγηση καλύπτει τις τρεις επόμενες δεκαετίες και το τρίτο αναφέρεται στο 1990.

ΕΡΩΦΙΛΗ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ ΜΟΥ V2

Με τη σφραγίδα του Κώστα Χατζηδουλή στην παραγωγή -όπως και στις προηγούμενες δουλειές της- μας έρχεται ο καινούριος, τρίτος κατά σειρά, δίσκος της Ερωφίλης με τίτλο *Τραγουδάκι μου*, που περιλαμβάνει εννέα τραγουδια με λαϊκό χρώμα και ένα οργανικό κομμάτι. Για μια ακόμα φορά η Ερωφίλη μάς συγκινεί με την αισθαντική φωνή της, χωρίς ακροβασίες και υπερβολές στην ερμηνεία. Η μουσική των τραγουδιών ανήκει στο Σάκη Βαρέμ και οι ξεχωριστοί και προσεγγμένοι στίχοι είναι του Λάζαρου Παριάνου. Είναι γεγονός σήμερα πως για να γράψει κανείς λαϊκά τραγούδια πρέπει να αποφύγει το σκόπελο της επανάληψης, αφού στο παρελθόν έχουν γραφτεί χιλιάδες τέτοια τραγούδια και οι συντελεστές της δουλειάς αυτής φαίνεται να το πετυχαίνουν. Το λαϊκό άρωμα που αποπνέουν οι μελωδίες του Σάκη Βαρέμ καθώς και η ενορχηστρωτική φροντίδα του σολίστα του μπουζουκιού και μέλους της παρέας *Τρίχορδο*, Σπύρου Ιωαννίδη δημιουργούν ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα και τραγούδια αποκτούν δική τους ταυτότητα.

Θανάσης Συλιβός

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΧΕΙΛΑΣ ΑΤΑΙΡΙΑΣΤΟΣ ΑΝΚΗ

Η τρέχουσα νοοτροπία της δισκογραφίας θέλει τις παραγωγές να κινούνται στο χώρο της λαικόπλεκτροπία αισθητικής, με αποτέλεσμα κάθε τι που ξεφεύγει από το πρότυπο να θεωρείται «εκτός κλίματος». Η πρώτη δισκογραφική δουλειά του τραγουδοποιού Περικλή Χειλά δικαιολογεί τον τίτλο *Αταιρίαστος*, συγκρινόμενη με το κυρίαρχο ύφος της μουσικής αγοράς. Οι λυρικές μελωδίες του σε συνδυασμό με τις λιτές ενορχηστρώσεις «χατζηδακικού ύφους» και τη χρήση οργάνων όπως βιολί, τσέλο, πιάνο, κλασική κιθάρα, δε σε αφήνουν αδιάφορο. Βέβαια καθοριστικό αποτέλεσμα στο τελικό άκουσμα έπαιξαν οι οδηγίες του ενορχηστρωτή Τάσου Κατακατσάνη (συνεργάτη των Χατζηδάκι - Θεωδωράκη), όπως και οι «αυτοσχεδιαστικές παρεμβάσεις» του Αντώνη Τουρκογιώργη, ο οποίος «ενίσχυσε το ρυθμικό στοιχείο των τραγουδιών αυτοσχεδιάζοντας σε αρμονική συνεργασία με τη Σόνια Χάλαρη που έπαιξε κλασική κιθάρα». Τα τραγούδια ερμηνεύει ο Περικλής Χειλάς με καλές και λιγότερες καλές στιγμές και συμμετέχουν επίσης η Σόνια Χάλαρη και η Μαριάννα Γκρέκα. Ο *Αταιρίαστος* μπορεί να μην διεκδικεί «δάφνες πρωτοτυπίας» σέβεται όμως τον ακροατή.

Χρόνης Πλατίνος

ΕΛΛΗ ΠΑΣΠΑΛΑ - DAVID LYNCH - ΣΤΑΥΡΟΣ ΛΑΝΤΣΙΑΣ TRIO Ζωντανή ηχογράφηση στη Σφεντόνα WEA

Όσοι δεν έτυχε να απολαύσουν από κοντά τους Πασπαλά - Lynch - Λάντσιας, αλλά και όσοι θέλουν να ξαναφέρουν στο μυαλό τους εκείνες τις βραδιές στη *Σφεντόνα*, θα έχουν τώρα την ευκαιρία ακούγοντας το cd *Trio*. Δύο μουσικοί και μία φωνή -ισότιμο όργανο- σε αυτοσχεδιασμούς και με δυναμική ολόκληρης ορχήστρας παρουσιάζουν κομμάτια από τους προσωπικούς τους δίσκους αλλά και επιλογές από μεγάλες στιγμές του ελληνικού τραγουδιού. «Σ' αγαπώ», «Λευκό μου γιασεμί», «Να βάλω τα μεταξωτά», «Για τη συνήθεια του έρωτα», «Πες μου μια λέξη», «Αστόρια», είναι μερικά από τα τραγούδια που ακούγονται. Περιλαμβάνεται επίσης και «Η μεγάλη διαφορά», ένα καινούριο τραγούδι της Ευανθίας Ρεμπούτσικα, και του Αρη Δαβαράκη που γράφτηκε για τη θεατρική παράσταση *Αυτό να κάμεις* καθώς και το «Χάρτινο το φεγγαράκι» σε ορχηστρική εκδοχή με τον Lynch στο σαξόφωνο και την Έλλη Πασπαλά στο πιάνο.

Χρόνης Πλατίνος

ΝΙΚΟΣ ΚΟΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΡΜΕΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΠΕΛΑΓΟ Παραδοσιακοί χοροί με βιολί ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

Τα τελευταία χρόνια πληθαίνουν οι εκδόσεις ορχηστρικών δίσκων παραδοσιακής μουσικής, άλλοτε με κομμάτια όσο το δυνατό πιο κοντά σε αυθεντικές εκτελέσεις και άλλοτε «μπολιασμένα» με σύγχρονους ήχους (συνθεσάιζερ, ηλεκτρονικοί ρυθμοί κ.τ.λ.) ως δείγμα εκσυγχρονισμού της! Ο καθένας βέβαια κάνει τις επιλογές ανάλογα με τις προτιμήσεις του. Το cd του Νίκου Κονιτόπουλου, που κυκλοφόρησε πρόσφατα, περιλαμβάνει 14 παραδοσιακούς χορούς με βιολί από διάφορες περιοχές της Ελλάδας και τη Μικρά Ασία. Γιός του λαουτιέρη Ιάκωβου Κονιτόπουλου ή «Θεού», ο Νίκος, γεννήθηκε στον Κινίδαρο της Νάξου. Ξεκίνησε ως λαουτιέρης και εδώ και μερικά χρόνια αφιερώθηκε στο βιολί. Με το εκφραστικό του παίξιμο στο cd *Αρμενίζοντας το πέλαγο* μάς ταξιδεύει από τη Λήμνο και τη Θράκη ως τις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα.

Χρόνης Πλατίνος

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗΣ ΑΓΡΙΑΝ ΖΩΩΝ

Το **ΕΚΠΑΖ** είναι αστική
μη κερδοσκοπική εταιρεία
που σκοπό έχει την περίθαλψη
και την επανένταξη στη φύση
των αγρίων ζώων που βρίσκονται
τραυματισμένα, άρρωστα,
αδύναμα ή ορφανά στη χώρα μας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

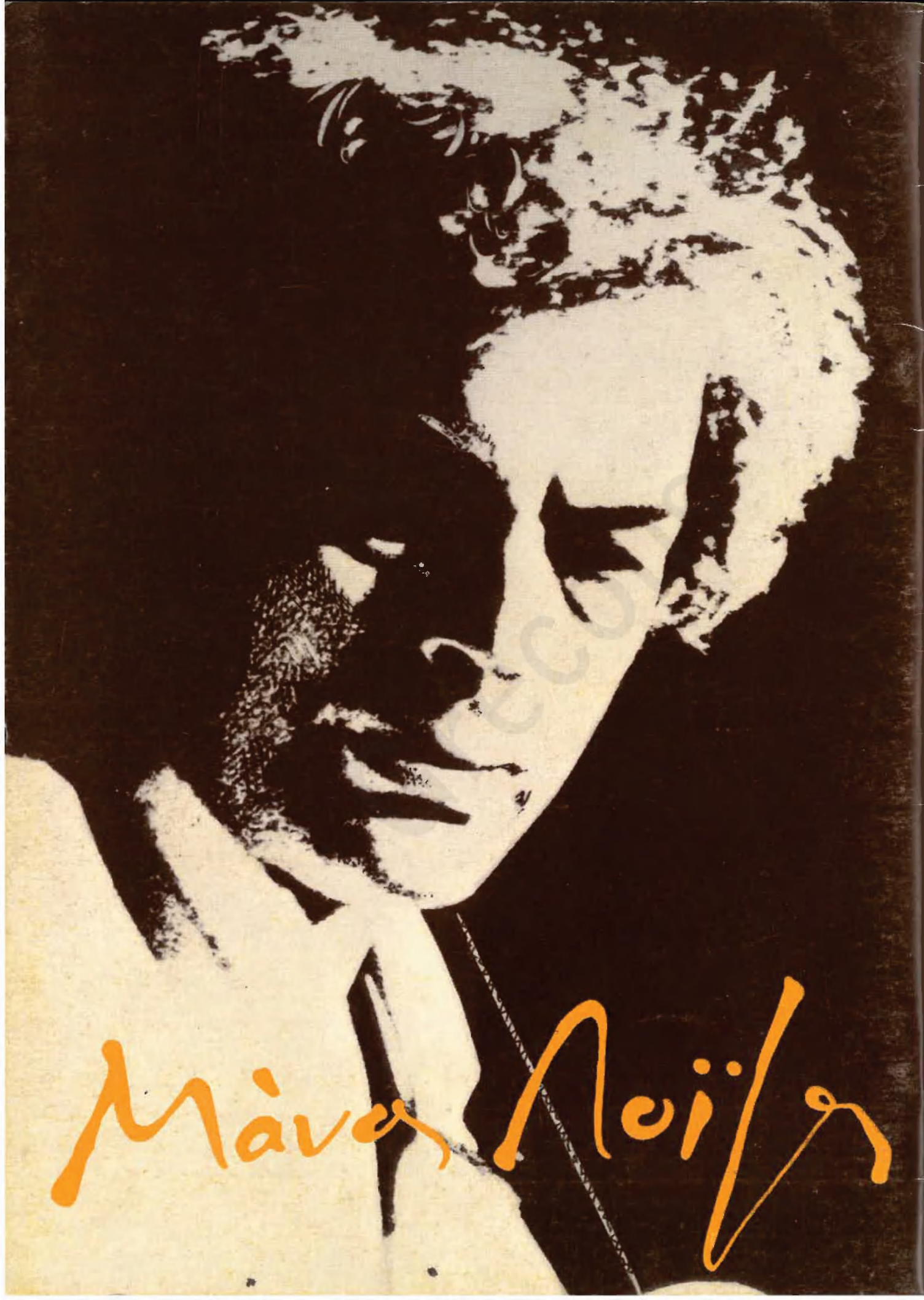

ΜΕΛΟΣ

IWRG

Τ.Θ.: 75072, Καλλιθέα 176 10
τηλ.: Αθήνα 95.96.088, 95.20.117
fax.: 95.63.562
Αίγινα: 0297-28367
Θεσ/νικη: 031-724969
Κιν.: 0944-261 063
www.ekpaz.gr

Maver Neijls